

Шартнома — лафз демакдир

Бой берилган фойда

Карзингиз анча, ариндош?

Ҳаёт МЕЗОНИ

Адолат ҳар ишда ҳамроҳимиз ва дастуримиз бўлсин!

Инсон ва қонун

№ 12 (519) 2007 йил 27 март сешанба

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

Сотувда эркин нархда

Яхши одам — кўзидан, янги йил — Наврўзидан

маълум, — дейди доно халқимиз

Табиат жонланди, борлик яшнади. Уйғониш фасли жисму жонимизга яратиш, яшатиш иштиқини солди. Гузаллик, нафосатнинг элчиси баҳор қалбларга мунавварлик олиб кирди. Еру кўни титратган алёр тоғу далаларда, шаҳару қишлоқларда Наврўз сайлидан дарақдир. Бир-бирга гал бермай чопайётган болакайлар қувончидан дунё масрур. Соқларига толбаргак таққан қиз-жувонлар лапарларидан ажиб туйғуларнинг саси таралмоқда.

Бугун ҳар гўшада байрам. Одамлар кўзларида, юзларида, ҳаётида байрам шухуи акс этган. Хар бир қалбни қувончга тўлдирган бу айём сайларни ҳали узок давом этади. Ахир, бу дамларга осонликча эришилгани йўқ. Бунинг қадри осмон қадар баланд. Унинг баҳоси ҳеч бир мезон билан ўлчанмайди. Шафқатсиз тарих қадриятлари топталган, урф-одатлари, удумлари оёқости бўлган миллатга бу Наврўзидан шунчаки ҳаёда этмаган. Жасратни, матонатни талаб қилган тарих!

Низолар авж олган, миллатлараро тотувликка дарз кетган, тоталитар тузумнинг мустабит сибсати минглаб инсонлар бошига қуфат ёғдираётган, Наврўз — ўтмиш саркити, хурфот деа таъкиб қилинаётган бир пайтда, яъни 1990 йилнинг бошларида «21 март — Наврўз» миллий байрам кунини дам олиш кунини қилиб белгилаш тўғрисида» қарорнинг эълон қилиниши, шу вақтнинг ўзида бу байрамга миллий байрам мақомининг берилиши чин маънодаги матонатнинг, жасратнинг тимсоли эди.

Аслида Наврўз азалдан низолағар бағрам беришга, одамларнинг ўзаро меҳр-оқибатли бўлишига, ҳамжихат яшашига замин яратган. Шундай бўлди ҳам. Одамлар қалбидан янгидан умид уқунлари ёвди. Яхши яшашга, фаровон ҳаёт кеңиришга ишонч пайдо бўлди. Адоват ва хусуматлар унутилди, катта-ю кичик бир-биридан иззат кўрди. Наврўз умумий миллий байрами халқимизнинг азалий айёми сифатида қайта қадр топганлиги тарих саҳифалари шонли воқеа бўлиб битилди.

21 март Наврўз умумий миллий байрам сифатида бутун республика миқёсида кенг нишонлана бошланди. Теран илди эртан, тарихи қадим «Авесто» замонларига бориб туташадиган бу айём оммавий сайларга уланиб кетди. Хашарлар бошланди, қўчалар, хиёбонлар овод бўлди, боғу роғлар яшнаган, гузарлар, маҳаллар кўркам гўшага айланди. Яшатиш, яратиш одамлар ҳаётига мазмун киритди.

Бугун ҳам ҳар юракда, одамлар руҳида байрам. Бирдамликни, елкадошлиқни, ҳамжихатликни азалий одати деб билган миллатнинг улуг байрами! Эҳтиёжманднинг хожатини чиқариши, муҳтожларга кўмак бериши, кекса-ю ногиронларга ёрдам қилини чўзиш каби туйғулар кон-қонига сингиб кетган халқнинг айёмидир, бу Наврўз. Жамиятда тобора қадр топаётган бу эзгу вазифалар мамлакатни ижтимоий-сиёсий мустақамлланишига ҳам муҳим урин тутмоқда. Бир-бирига ҳурмат кўрсатиш, ба-

ҳамжихат яшаш, бир ёқадан бош чиқариб меҳнат қилиш каби қадриятлар барқарор ижтимоий-сиёсий тараққиётнинг омилли бўлиб хизмат қилмоқда. Президентимизнинг Наврўз байрамига бағишланган тантанали маросимдаги таъбир сўзида қайд этилганидек: «Айнан мана шундай маънавий иқлим охириги йилларда мамлакатимизда қўлга киритилган, ўзгаларнинг ҳавасини тортаётган ютуқ ва марраларга эришишда, эркин ҳаёт ва демократик жамият қуришида, ҳеч шубҳасиз, энг кучли замин ва гаров бўлиб хизмат қилмоқда, десак, ҳақиқатни айтган бўламиз».

Дарҳақиқат, ҳали ҳамон Ер юзидан тараққиёт неъматларидан бебахра эллар, ўтмиши билан фахрлана олмайдиган авлодлар, тарихини билмаган халқлар, бугунги билан яшайдиган юртлар қўллаб топилди. Тафаккур ривожини ибтидоий даражада қолиб кетган қавмлар, ижтимоий муҳити қоқлик

исканжасидаги элларлар бизга заминдош бўлиб яшайди. Ҳамон турли низолар, зиддиятлар, гоҳо диний, гоҳо сиёсий, гоҳо миллатлараро моҳоролар авж олаётган юртлар дунёда қўллаб топилди. Ана шундай турли глобал таҳдидлар инсоният ҳаётига раҳна солаётган бугунги кунда иқтисоди барқарор ўсиб бораётган, халқлари тотув-инқилбда яшаётган, барчага ўрнак бўлган, ўзгаларнинг-да ҳавасини келтирадиган даражадаги тинч-фаровон мамлакатга фақатгина ҳавас қилиш керак, ҳолоқ. Аслида ҳам одамга кўп нарса керак эмас. Унинг эркинлиги қўлида бўлса бас, муқаддас туйғуларни топталмас бўлгани. Шунда у тинч ва фаровон ҳаёт кеңира олади. Сўзида завлор бўлади, қадимидан ўт қақнайди, ҳаётига мазмун қилади. Уни ҳеч ким енголмайди. Узлигини англаган, хурлиги, эркинлиги қўлида бўлган миллатнинг эса ҳар кун байрамдек ўтади.

Бугун қай манзилга борманг, ҳамон байрам нафасини тўясиз.

Аслиднинг АБДУЛАЗИЗ

«Ижтимоий ҳимоя йили» Давлат дастури амалда

Ижтимоий ҳимоя ва унинг ҳуқуқий асослари

Ўзбекистон мустақилликка эришгач, тараққиётнинг бешта тамойилга таянган ҳолда бозор иқтисодиётига асосланган ҳуқуқий демократик давлат қуриш йўлини танлади. Ушбу тамойиллардан бири бозор иқтисодиётига ўтишда кучли ижтимоий сийсат юргизишдир. Бинобарин, аҳолининг кам таъминланган, ҳимояга муҳтож қатламлари, айниқса, қариялари, боқувчисидан ажралган бола-ларини ижтимоий муҳофиза қилиш ўзбек халқининг асрлар давомида шақлланган қадриятларидан саналади.

Президентимиз Ислам Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганнинг 14 йиллигига бағишланган маърузасида 2007 йилни «Ижтимоий ҳимоя йили», деб эълон қилиб, бозор шароитида, биринчи қадам, кўп болали ва кам таъминланган оилалар, ёлғиз кексалар, етим-есир ва ногиронларнинг манфаатларини ҳар томонлама ҳимоя этиш бўйича кенг миқёсда ишларини давом эттириш лозимлигини таъкидлади.

Давлатимиз раҳбарининг 2007 йил 23 январда қабул қилинган «Ижтимоий ҳимоя йили» Давлат дастури тўғрисида»ги қароридан аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш қўламини янада кенгайтириш ва кучайтириш, ногиронлар ва ёлғиз кексаларга аниқ, табақалаштирилган тарзда ёрдам кўрсатиш самарадорлигини ошириш, фарқларнинг кескин ошишига йўл қўймаслик, жамиятда ҳамжихатлик, эъзулик ва меҳр-шафқат муҳитини қарор топтириш бўйича аниқ мақсадга йўналтирилган чора-тадбирлар комплекси амалга оширилиши белгилаб берилди.

Албатта, «Ижтимоий ҳимоя йили» Давлат дастури амалга оширишда, аввало, зарур ҳуқуқий механизмларни шак-

Демократик давлат ва фуқаролик жамиятини барпо этишда суд-ҳуқуқ соҳасидаги ислохотлар ўзининг ижобий натижаларини бераётди. Зотан, суд органларининг жамиятдаги ўрни ва аҳамияти улар томонидан чиқариладиган қарорларнинг адолатли, тўғри ва қонуний бўлишига, энг асосийси, ижросига бевосита боғлиқдир.

Таҳлил ва таклиф

Президентимиз Ислам Каримов Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш ақунлари ҳамда 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг устувор йўналишларига бағишланган мажлисидаги маърузасида суд ва бошқа органлар қарорларининг ижроси билан боғлиқ баъзи бир камчиликларга тўхталиб, шундай деб таъкидлади: «Суд қарорларининг муқаррар равишда бажарилишини таъминлашда Суд қарорлари ижроси департаменти фаолиятининг самарасизлиги жиддий камчилик бўлиб қолмоқда».

2006 йили республикада ушбу тизимни мустақамллашга юзасидан кескин чоралар кўрилди, унинг қадрлар таркиби деярли тўлиқ янгиланди, суд ижрочилари сони қўпайтирилди, уларнинг меҳнатини рағбатлантириш тадбирлари белгиланди.

Бироқ, афсуски, қабул қилинган суд қарорлари ижросини таъминлаш чоралари ҳалигача аниқ амалий натижа бераётгани йўқ, бу қарорларнинг аксарияти оялб, ҳатто йиллаб бажарилмасдан қолмоқда».

Дарҳақиқат, энг муҳим масала судде иш юритишни қонунда белгиланган барча процессуал ҳаракатлардан фойдаланиб тўғри тақдил этишдир. Бу борада, албатта, биринчи навбатда суд, прокуратура ва бошқа тегишли идоралар, фуқаролар олдига катта масъулият юзата қелади. Айниқса, бу вазифани амалга оширишда судьялар ўзининг барча қонуний имкониятларидан тўла фойдаланиши керак. Зеро, суд қарорининг қонуний, адолатли чиқарилиши унинг ижросини таъминлашнинг пойдеворидир. Суд қарорининг қанчалик адолатли чиқарилиши эса қонунийликда белгиланган процессуал ҳаракатларга боғлиқдир.

Суд юритувчи ишни қабул қилишда, аввало, ишни қўриб чиқиб ҳал қилиш масаласи қонунан ўз ваколатига берилган ёки

Дикқат янги рукн: Ижро масъулияти

Қонун талаби у бажарилиши шарт

«Сантехгазмонтажстрой-УТС» шўъба корхонаси раҳбари Тўйчи Умаров қарий икки йилдан бунён «Гулистон шаҳар деҳқон бозори» ошқ. акциядорлик жамияти (бундан кейин — Деҳқон бозори ОАЖ-муаллиф) раҳбарлиги ҳузурига қатнаётган ҳолдан тойдим. Доимий тарзда бериладиган қоп-қоп вадалар-у, бориб-келаверишлардан бозор бўлиб кетганинидигани, ҳайтовур, ҳаммасига бирварақайига қўл силтамоқчи ҳам бўлди-ю, лекин бу тўғрйли корхонанинг кел-гуси режалари барбод бўлиши мумкинлиги, қолаверса, унга умид билан боқиб турган 20 га яқин ишчи-хизматчиларнинг ноҳор аҳволда қолишини ўйлади-да, сўнгги иллик билан вилоят адлия бошқармасига қараб йўл олди...

Шу ерда унинг Сирдарё вилояти адлия бошқармасига баған шикоятномасидан қўриқма келтириши лозим тоқдик.

«2004 йилда Гулистон шаҳар Деҳқон бозори маъмурияти томонидан қурилиш ишларини амалга ошириш мақсадида 214 миллион 792 минг 883 сўмга баҳоланган смета-лойиҳаси ишлаб чиқилган бўлиб, маъмурият ушбу лойиҳани ўрганиб чиқиб, ҳулосани айтиш учун бизга тақдим этди. У ўрганиб чиқилганда лойиҳа учун қорондигаги сўмма эмас, 110 миллион сўмлик қурилиш ишлари зарур эканлиги аён бўлди. Ҳулосамиз бозор раҳбариятига маълум тўқди, шеклиди 2005 йилнинг 25 май кунини қурилиш-пудрат ишларини олиб бориш учун ихтала томон шартнома имзоладик. Унга бизнинг биз 15 ва 18 савдо дастлабининг тўлиқ қўриб чиқилиши билан тасдиқланган. Шартноманинг 3.2 бандига асосан, буржоткам — деҳқон бозори ОАЖ умумий сўмманнинг 25 фоизини қурилиш моллари сотиб олишимиз учун ҳисоб рақамимизга олдиндан ўтказиб бериши ке-

(Давоми учинчи бетда)

Қонун талаби у бажарилиши шарт

«Сантехгазмонтажстрой-УТС» шўъба корхонаси раҳбари Тўйчи Умаров қарий икки йилдан бунён «Гулистон шаҳар деҳқон бозори» ошқ. акциядорлик жамияти (бундан кейин — Деҳқон бозори ОАЖ-муаллиф) раҳбарлиги ҳузурига қатнаётган ҳолдан тойдим. Доимий тарзда бериладиган қоп-қоп вадалар-у, бориб-келаверишлардан бозор бўлиб кетганинидигани, ҳайтовур, ҳаммасига бирварақайига қўл силтамоқчи ҳам бўлди-ю, лекин бу тўғрйли корхонанинг кел-гуси режалари барбод бўлиши мумкинлиги, қолаверса, унга умид билан боқиб турган 20 га яқин ишчи-хизматчиларнинг ноҳор аҳволда қолишини ўйлади-да, сўнгги иллик билан вилоят адлия бошқармасига қараб йўл олди...

Шу ерда унинг Сирдарё вилояти адлия бошқармасига баған шикоятномасидан қўриқма келтириши лозим тоқдик.

«2004 йилда Гулистон шаҳар Деҳқон бозори маъмурияти томонидан қурилиш ишларини амалга ошириш мақсадида 214 миллион 792 минг 883 сўмга баҳоланган смета-лойиҳаси ишлаб чиқилган бўлиб, маъмурият ушбу лойиҳани ўрганиб чиқиб, ҳулосани айтиш учун бизга тақдим этди. У ўрганиб чиқилганда лойиҳа учун қорондигаги сўмма эмас, 110 миллион сўмлик қурилиш ишлари зарур эканлиги аён бўлди. Ҳулосамиз бозор раҳбариятига маълум тўқди, шеклиди 2005 йилнинг 25 май кунини қурилиш-пудрат ишларини олиб бориш учун ихтала томон шартнома имзоладик. Унга бизнинг биз 15 ва 18 савдо дастлабининг тўлиқ қўриб чиқилиши билан тасдиқланган. Шартноманинг 3.2 бандига асосан, буржоткам — деҳқон бозори ОАЖ умумий сўмманнинг 25 фоизини қурилиш моллари сотиб олишимиз учун ҳисоб рақамимизга олдиндан ўтказиб бериши ке-

(Давоми учинчи бетда)

MEZONЕ
Ипотека билан таъминланган мажбурият бўйича қарзор, ипотекага қўювчи ва гаров хатининг қонуний ағаси гаров хатининг ишлари белгиланган шартларини қилишуга қўра ўзгартиришлари мумкин. Бу ҳолда, шунингдек, ипотека билан таъминланган мажбурият бўйича қарз бошқа шахсга ўтказилганда қилишуга гаров хатини бекор қилиш ва шу билан бир вақтда тегишли ўзгартиришлар ҳисобга олинган ҳолда тузилган янги гаров хатини бериш назарда тутилиши керак.

Adliya tizimi
Ўқув машғулоти
Ўтган ҳафта Адлия вазирлигида жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш миллий дастурига асосан ўтказиб келинаётган навбатдаги ўқув машғулотида «Халқ сўзи» газетасининг шу йил 13 март сонидан чоп этилган журналист Улугбек Жамшид ўғлининг «Наврўз арафасидаги мутолаа ёхуд сибсатдаги собитлик тўғрисида сабоқлар» сарлавҳали мақоласи юзасидан давра сўхбати бўлиб ўтди.

Хоразм
Давлатимиз раҳбарининг «Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси фаолиятини қўллаб-қувватлаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармони аёлларнинг ижтимоий турмушини мустақамллашга қўмақ, уларнинг давлат ва жамият ҳаётидаги фаолиятини ошириш, мавқени кўтаришга ҳам хизмат қилади.

Андижон
«Ижтимоий ҳимоя йили» Давлат дастурининг ижросини таъминлаш юзасидан Андижон вилоят Адлия бошқармаси томонидан аҳоли ўртасида тарғибот-ташвиқот ишлари жаёла олиб борилаётди.

200.000 сўмлик, Жалақудук туманида ўқиб турган олаётган 30 нафар болага ҳимойлар томонидан 145.000 сўмлик эсдалик совғалари топширилди. Бу ижтимоий ҳимоя йилида вилоятда олиб борилаётган эзгу ишлардан қилиб, ҳолоқ.
Хулоса қилиб айтганда, давлатда белгиланган вази-матлари ўз вақтида талаб даражасида бажариш биздан фаоллик ва фидойиликни талаб этади.
Озодбек ГОФУРОВ

«Ижтимоий ҳимоя йили» Давлат дастури амалда

ИЖТИМОЙ ҲИМОЯ

ва унинг ҳуқуқий асослари

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Ижтимоий ҳимояга муҳтож аҳоли қатламларида моддий ёрдам бериш тизими такомиллаштирилиб, 2 ёшгача бўлган бола паравани билан машғул бўлиб, ишламаётган аёлларга ҳамда болали муҳтож оилаларга нафақа фуқароларнинг ўзини-ўзи боқариш органлари томонидан ижтимоий адолат ва ҳолислик тамойиллари ташкил қилинган ҳолда оиланинг даромадлари ва мулкӣ аҳолининг ҳисобга олиб тайинлаши ва берилиши белгилаб қўйилди.

Бундан ташқари, 2007 йилнинг 1 сентябидан бошлаб кам таъминланган оилаларга моддий ёрдам тўлаш учун давлат бюджетдан ажратилган маблаглар 1,5 бараварга оширилиши ҳамда тайинлаш ва тўлаш муддати 6 ойгача узайтирилиши белгилаб қўйилди. Тўлов муддатининг узайтирилиши, шубҳасиз, кам таъминланган оилаларни давлат томонидан ижтимоий ҳимоялашга қаратилган алоҳида эътиборини натижага олиши.

Шунингдек, Фармонда 2007 йилнинг 1 июлидан бошлаб қобилияти ва ҳисомий ривожланиши чекланган шахслар учун ихтисослаштирилган коллежларда тахсил олаётган ўқувчи-ногиронларни бепул оқват билан таъминлаш тизимини жорий этилиши белгиланган. Бундай қоида ногирон болалар, уларнинг оилалари учун қўшимча мададлар.

Фармонда аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож қат-

лами, бинобарин педагоглар ва тарбиячиларга ҳам қўшимча имтиёзлар берилиши назарда тутилди.

Хусусан, жорий йилнинг 1 сентябидан бошлаб: «Мурувват» болалар меҳрибонлик уйларида тарбиячилари, ходимлари ва энага-ҳамшираларнинг ойлик иш ҳақи тариф сетка тоифаси битта табақага оширилиши ҳамда битта тарбиячи учун тарбияланадиган болалар сони 15-18 тадан 5-6 тагача камайтирилиши; «Меҳрибонлик» болалар уйлари, қариялар ва ногиронларнинг «Мурувват» ҳамда «Саховат» уйлари, қобилияти ва ҳисомий ривожланиши чекланган шахслар учун ихтисослаштирилган коллежлар, уруш ва меҳнат фахрийлари учун мўлжалланган санаторийлар, ногиронлар реабилитация марказлари, уйда ижтимоий ёрдам кўрсатиш хизматлари ходимларини моддий рағбатлантириш жамғармаси микдори меҳнатга ҳақ тўлаш фонднинг 25 фоизига оширилиши белгиланди. Амалдаги қонун ҳужжатларида барча бюджет ташкилотлари ва муассасалари учун моддий рағбатлантириш жамғармаси меҳнатга ҳақ тўлаш фонднинг 15 фоизини ташкил қилади. Фармонда белгиланган тоифалардаги ходимлар учун рағбатлантириш жамғармаси микдорининг оширилиши уларнинг моддий манфаатдорлигини оширишга хизмат қилади.

Бундан ташқари, Фармонда юқорида кўрсатилган

ҳодимларнинг айрим тоифалари меҳнатини янада рағбатлантириш мақсадида 2007 йилнинг 1 июлидан:

- уруш ва меҳнат фахрийлари санаторийларининг ходимларига ўрнатилган тариф ставкасининг 15 фоиз микдорда устама тўлаши;
- уйда ижтимоий ёрдам бериш хизмати ходимлари ҳамда ногирон болаларини уйда ўқитадиган педагогларнинг йўл ҳақи учун ҳар ойда энг кам ойлик иш ҳақининг Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятларда 1, Тошкент шаҳрида 1,5 баравари микдорда компенсация пули берилиши белгиланди.

Фармонда ҳомийлик фаолиятини рағбатлантиришга ҳам эътибор қаратилган. 2007 йилда ҳужалик юритувчи субъектлар ва тадбиркорлар томонидан ўзини-ўзи боқариш органларига муҳтож оилаларга моддий ёрдам бериш мақсадида ўтказадиган ҳомийлик ёрдамлари тўлалигича даромад солиғидан озод қилиниши белгиланди. Мазкур Фармон «Ижтимоий ҳимоя йили» давлат дастурида белгиланган устувор вазифаларни амалга оширишнинг дастлабки ҳуқуқий механизминини шакллантирди. Унинг асосида амалдаги ижтимоий ҳимояга доир қонун ҳужжатларини такомиллаштириш, тегишли қўшимча ва ўзгартиришлар киритиш лозим бўлади.

Нодиржон ЖҲРАЕВ,
Адлия вазирлиги
масъул ходими

Ер одамзотнинг битмас-туғанмас хазинаси. Ота-бобларимиз ер эл билан обод, эл эса ер билан, деб бежизга айтмаган. Ерни қадрасан, ардоқласан одам ҳеч қачон кам бўлмаган. Шунинг учун ҳам барча даврларда ерга давлатнинг асосий бойлиги сифатида қараб келинган. Унинг ҳар бир қаричини асраб-авайлаш, ундан унумли фойдаланиш махсус қонун-қондалар билан ҳимояланган.

Жумладан, Бош Қомусимизда ҳам фуқароларнинг ер ресурсларига нисбатан мажбуриятлари ўз аксини топган. Асосий Қонунимизнинг 55-моддасида «Ер, ер ости бойликлари, сув, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси ҳамда бошқа табибий заҳиралар умуммиллий бойликлар, улардан оқилона фойдаланиш зарур ва улар давлат муҳофазасидадир», деган қоида ўз ифодасини топган. Демак, давлатнинг ерга оид сийбати тамойил сифатида белгиланган.

Қувончлиси шундаки, бугунги кунда деҳқонларимизда мулкка, ерга эгалик ҳисси шаклланди. Бугун уларнинг дунёқараши ўзгариб, ер ва сув ресурсларига масъулият билан муносабатда бўлиш кўникмалари мустаҳкамланмоқда. Бу эса ўз навбатида қишлоқ ҳўжалигида иқтисодий ислохотларнинг ҳаётга изчил татбиқ этилаётганлигидан далолат беради.

Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган мажлисида давлатимиз раҳбари қишлоқ ҳўжалиги соҳасидаги ислохотлар ислохот учун эмас, инсон учун бўлиши лозимлигини алоҳида таъкидлади. Дарҳақиқат, ҳар қандай ғола, назария ва ислохот инсоннинг камолотига, турмушининг фаровонлигига хизмат қилмас экан, у ҳеч қачон ўзини оқламайди. Мамлакатимизда қишлоқ ҳўжалиги соҳасида олиб борилаётган ислохотлар ҳам айнан эл-юртимиз раънақини кўзлаб амалга оширилмоқда. Мисол учун, фермерлик ҳаракатини оилалик, фермерлик ҳаракатини оилалик ва аҳамияти беқисс, унинг келажаги бор. Аммо бу соҳада қувончи натижалар билан бирга турли камчиликлар, салбий ҳолатлар учраётганидан ҳам кўз юмиб бўлмайди.

Бугунги кунда Бухоро вилоятида 15.443 та фермер ҳўжаликлари фаолият юрятапти. Қўзлаб фермер ҳўжаликлари ўз даромадлари ҳисобидан мактаб ва бочалар қурилишига ёрдам кўрсатапти. Ногиронларга, боқувчисини йўқотган ва кам таъминланган оилаларга, қишлоқларни ободонлаштириш, спорт комплекслари қуриш ишларига қўмақлаштиради.

— Шўқрим, бугун ҳалол меҳнатига, пешона тери эвазига топаётган даромад ва бойлигимизга эски замондан қолган ёмон кўз билан қараш каби иллатдан қутулди. Даромадимиздан орттириб ҳайри, саховатли ишларга

Tahlil va saboq

Ернинг увуоли тутмасин

қил ураймиз, — дейди Пешку туманида «Ёқуб Фаттов» фермер ҳўжалиги раҳбари, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати аъзоси Ёқуб Фаттов. — Шу тўрқда катта бўлганими, шу элнинг ош-нонини еганимиз, демак топганимизни ҳам юртдошлар билан баҳам қилиш инсоний бурчимиз.

Афсуски, баъзи фермер ҳўжаликлари эгу саъй-ҳаракатлар у ёқда турсин, ҳатто зиммасига олган шартнома мажбуриятларини ҳам баҳаролмайтди. Ҳолбуки, улар учун давлат томонидан уруғлик, ёқилги, ўғит ва кредит маблағлари ўз вақтида етказиб берилмоқда.

2006 йилда Бухоро вилоят ҳўжалик судида вилоят прокуратураси, адлия бошқармаси ва туман ҳокимликларининг фермер ҳўжаликлари билан тузилган ер ижара шартномаларини бекор қилиш бўйича 43 та даъво аризалари қўриб чиқилди. Мазкур аризаларнинг 41 таси қаноатлантирилди. Тўғрисида, фермер ҳўжаликларига бекор қилинган 1499,5 гектар ер майдонлари қайтариб олинди.

Масалан, Шофқирон туман ҳокимлиги 2006 йил 25 июлда «Бобоқуллоб» фермер ҳўжалиги билан ер ижара

шартномасини бекор қилиш юзасидан вилоят ҳўжалик судига даъво ариза билан мурожаат қилган.

Ҳужжатлардан аниқлаштиришча, фермер ҳўжалиги туман ҳокимининг 2004 йил 2 мартдаги 141-сонли қарори билан ташкил этилган. Унга «Вардонзе» қишлоқ фуқаролари йиғини худудидан

экинга сифатсиз тайёрланган, рисоладагидек текисланмаган. Чигит белгиланган агротехник муддатлардан кечиктириб экилган. Натигада қўчатлар сийрак униб чиққан. Сугориш муддатларида риюя қилмаган. Оқибатда...

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 15-банди 3-таъбиҳотида му-

вофиқ, ердан белгиланган мақсадга мувофиқ оқилона фойдаланиш, типорқун умдорлигини ошириш, ишлаб чиқариш технологияларини қўллаш, ҳўжалик фаолияти натижаида худудда экологик вазиетнинг ёмонлашувида йўл қўймаслик фермер ҳўжалигининг мажбурияти сирасига кирмади. Бироқ фермер ушбу қонун қоидалардан кўз юмган.

Бу эса ўз навбатида Фуқаролик кодексининг 382-моддаси 2-қисмига қўра, фермер ҳўжалигининг ер участкасига бўлган ҳўқуқи ва ер ижараси шартномасини бекор қилиш учун асос бўлади.

Туман ҳокимлиги томонидан тақдим қилинган маълумотномага қўра, фермер нафақат ер ресурсларига нисбатан, балки ҳўжалик юритиш ишларига ҳам бир талай қўпол қонунбузилишларга йўл қўйган. Ҳўжалигининг бугунгача солиқ ва бюджет олдидан қарздорлиги 1.563.000 сўмни, «Қишлоқ ҳўжалик кимё» худудий акциядорлик бирлашмасидан 229.000 сўмни ташкил этган.

Бухоро вилоят ҳўжалик суди мазкур ишни қўриб чиқиб ер ижара шартномасини бекор қилди ва мавқуд қарзларни ундириш тўғрисида ҳал қилув қарори чиқарди. Ер майдонини туман ҳокимлиги ихтиёрига қайтариб берилди.

Хулоса қилиб айтганда, бугун фермерларга ҳўда катта ишонтилар яратилган. Шахсан юртбошимиз томонидан фермерлик ҳаракатига катта аҳамият берилмоқда. Буни дилдан ён қилиб, масалага масъулият билан ёндашиш ҳар бир фермернинг бурчи. Ернинг увуоли тутмасин, деган фермер ўз ҳақ-қўқуқларини қадрлаши, гамҳўрлик, эътибор учун шўқронлик билдиради, шартнома мажбуриятларига амал қилиб, давлатга, ҳалққа зиён етказмайди.

Мустафо ЖҲРАЕВ,
Бухоро вилоят ҳўжалик суди раиси ўринбосари,
Валиқон ЮСУПОВ,
«Инсон ва қонун» муҳбири

Dakki

Шартнома — лафз демакдир

Маълумки, шартнома корхоналар, ҳўжалик юритувчи субъектлар ва юридик шахслар ўртасидаги иқтисодий муносабатларни тартибга солишини қонуний воситасидир. Чунки ҳар қандай шартномада иккала томон узаро келишиб, маълум бир вазифани бажариш мақсадида зиммасида ҳўқуқ ва мажбурият олади. Шартнома — ҳалқ тилида айтганда лафз, демакдир. «Лафз қилдингми, албатта, бажар. Бўлмаса, ҳалқ орасида бебурд бўлиб қолади», дейди дошнамд бобларимиз. Шундай экан, узаро келишиб тузилган шартномаларни бажармасан ҳўжалик юритувчи субъект, янаям аниқроғи, унинг раҳбарини ҳам лафзсизликка айблаш мумкин.

Юртбошимизнинг 1995 йил 12 майда имзоланган «Ҳалқ ҳўжалигида ҳисоб-китоблар ўз вақтида ўтказилиши учун корхона ва ташкилотлар раҳбарларининг масъулиятини ошириш борасидаги чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПФ-1154-сонли Фармонда ҳам барча мулкчилик шаклларидаги ҳўжалик юритувчи субъектларнинг истеъмолчилар ва бюртмачиларга, агар улар етказиб берилмаган (бажарилмаган) ишлар, хизматлар) қўйилганини камда 15 фоизи микдорда олдидан тўламасалар, махсуслот жўнартиши, ишларни бажариши ва хизматлар кўрсатиши таққиланиши, муддати ўтиб, дебиторлик қарзи пайдо бўлишига йўл қўйётган корхона раҳбарлари ва бош ҳисобчиларига нисбатан маълумий ва моддий, ҳатто жинсий жавобгарликка тортиш чоралари қўрилиши кўзда тутилган.

Албатта, корхона ва ташкилотларнинг молиявий аҳолини мустаҳкамлаш, етказиб берилган махсуслот, бажарилган ишлар ва хизматлар учун истеъмолчиларнинг ўз вақтида ҳисоб-китоб қилишларини таъминлаш, ҳалқ ҳўжалигида тўлов интизомини мустаҳкамлаш мамлакат иқтисодий юксалтириши, турмушимиз фаровон бўлишига хизмат қилади. Шунинг учун ҳам Тошкент шаҳар адлия бошқармаси ходимлари ушбу масалага доимий равишда масъулият билан ёндашиб келишди. Масалан, шаҳар адлия ҳодимлари томонидан Тошкент шаҳрида фаолият юритаётган 145 та ҳўжалик юритувчи субъектларга ҳўқуқий ёрдам кўрсатиш йўли билан шартномалар тузилиши ҳамда уларнинг ижроси ўрганиб чиқилди.

Ўрганиш натижалари бўйича шартномалар ижроси таъминлашида шартнома мажбуриятлари, қонун талаблари бўлишига йўл қўйган маълум ходимларни интизомий жавобгарликка тортиш, ушбу таққимномалар асосида 179 нафар маълум ходим интизомий жавобгарликка тортилди.

Шундан 11 нафар раҳбар ходим эғаллаб турган давримиздан озод қилинган бўлса, 129 нафар маълум шахсга «ҳайфсан» берилди ва 39 нафар ходим эса жаримга тортилди.

Келинг, шу ўринда сўзимиз қўрқ бўлмаслиги учун бир-икки мисол келтириб ўтайлик. Масалан, «Тошкент шаҳар электр тармоқлари корхонаси» ошқ акциядорлик жамияти томонидан 2005-2006 йилларда тузилган шартномалар ҳамда уларнинг ижроси ўрганиб чиқилганда бир қатор салбий ҳолатларда дун келинди.

Жамият томонидан тузилган шартномаларнинг ижроси талов асосида ўрганилганда 4 та — умумий масъули 23.390.159 сўмлик шартномалар Президентимизнинг «Ҳалқ ҳўжалигида ҳисоб-китоблар ўз вақтида ўтказилиши учун корхона ва ташкилотлар раҳбарларининг масъулиятини ошириш борасидаги чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармонни талабларига эид равишда, «Тошкент шаҳар электр тармоқлари корхонаси» ошқ акциядорлик жамияти камда 15 фоизи микдорда олдидан тўлов амалга оширилмасдан хизматлар кўрсатилиб, бино ва транспорт асосатларини ижарага бериб юборилишига йўл қўйилганини аниқлади. Шунингдек, «Тошкент шаҳар электр тармоқлари корхонаси» ошқ акциядорлик жамияти билан «Ҳодимлар тайёрлаш маркази» масъулияти чекланган жамияти ўртасида коммунал хизматлар кўрсатиш учун белгиланган 9.350.116 сўмнинг камда 15 фоизи микдорда олдидан тўлов амалга оширилмасдан, шартнома талабига эид равишда «Ҳодимлар тайёрлаш маркази» масъулияти чекланган жамиятига 7.025.337 сўмлик комму-

нал хизматлар кўрсатиб келинган. Президент Фармонни ва шартнома мажбурият талабларининг корхона масъул шахслари томонидан қўпол равишда бўлиши оқибатида корхонага нисбатан қонуний чоралар қўрилмаган. «Тошкент шаҳар электр тармоқлари корхонаси» ошқ акциядорлик жамияти билан ҳусусий тадбиркор Ш. Эргашев ўртасида йиллик ижара ҳақи 652.000 сўмлик бўлган мажбурий ижарага бериш юзасидан тузилган шартнома бўйича «Тошкент шаҳар электр тармоқлари корхонаси» ошқ акциядорлик жамиятининг ҳисоб рақамига умумий сумманинг камда 15 фоизи микдорда олдидан тўлов амалга оширилмасдан шартнома талабига эид равишда ҳусусий тадбиркор Ш. Эргашевга фойдаланиш учун майдон 400 квадрат метр бўлган ер майдонини ижарага бериб юборилган.

Хулди ана шундай ноқонуний ҳолатта «Агрегат заводи» ошқ акциядорлик жамияти томонидан ўтган йилда тузилган шартномалар тузилиши ҳамда уларнинг ижросини ўрганиб чиқиб ҳар раёнида ҳам дун келинди.

Масалан, корхона томонидан тузилган шартномаларнинг ижроси ўрганилганда 21 та шартнома бўйича «Агрегат заводи» ошқ акциядорлик жамиятининг ҳисоб рақамига шартнома бақсисининг камда 15 фоизи микдорда олдидан тўлов амалга оширилмасдан махсуслот етказиб берилганига ва ўзаро ҳисоб-китоблар бартер усулида амалга оширилганини аниқлади.

Хусусан, «Агрегат заводи» ошқ акциядорлик жамияти томонидан «Фар Артеда» масъулияти чекланган жамиятига ТТЗ-100 К/11 русумли 1 дна 20.868.000 сўмлик трактор бартер усулида бериб юборилган.

«Фар Артеда» масъулияти чекланган жамиятига 508 дна 2.336.800 сўмлик подшпиклар, 19.164.000 сўмлик болларни ТТЗ-100 К/11 русумли 21.500.000 сўмлик 1 дна трактор айир-бошлаш тўғрисида тузилган шартнома асосида қонун талабларига эид равишда «Агрегат заводи» ошқ акциядорлик жамияти томонидан 15 фоиз микдорда олдидан тўлов амалга оширилмасдан «Фар Артеда» масъулияти чекланган жамиятидан подшпиклар ва болларни қабул қилиб олиш эвазига, жамияти бир дна трактор бартер усулида бериб юборилган.

«ТТЗ-Технопластик», «Курапла» ММТП, «Мустақил сертификат маркази» МЧЖ, «Ал-Носир ДНД» МЧЖ раҳбарлари ва «Агрегат заводи» ошқ акциядорлик жамияти раҳбарларининг ўз ишларига масъулиятсизликлари кўп микдордаги мол-мулк ҳисоб-китоби бартер усулида амалга оширилган. Энг ачинарлиси, ўрганиш вақтига қадар жамият раҳбарияти томонидан ушбу муддати ўтган дебиторлик қарзини қонуний ундириш чоралари қўрилмаган.

Албатта, юқоридаги қонунбузилиш ҳолатлари юзасидан Тошкент шаҳар адлия бошқармаси томонидан қонуний чора-тадбирлар белгиланди, таққимномалар киритилди. Бир сўз билан айтганда, барча ноқонуний ҳолатлар бартарарб этилди. Лекин келгусида ҳам шундай ҳолатлар содир этилмаслигига қим қаролат берилади? Шундай экан, ҳар бир раҳбар, у бошқараётган ҳўжалик юритувчи субъект, каттаими ёки кичиклигини, қанчалик назар, тузилаётган шартнома қонун талабига асосида ёндашиб, шартномада кўрсатилган шартларни оғишмасдан бажарса, эл-юрт орасида бебурд ва лафзсиз бўлиб қолайди.

Лутфулла УМЕРОВ,
Тошкент шаҳар Адлия бошқармаси
Шартномалар ҳўқуқий ишларни назорат қилиш бўлими бош маслаҳатчиси

Sung'i iylalarda respublikamizda qishloq hўjaligi sohasida jiddiy tarkibiy o'zgarishlar amalga oshirildi.

Авалло, самарасиз ҳўжалик юритиш шаклларида барҳам берилди. Зарар билан ишлайдиган жамоа, ширкат ҳўжаликлари ўрнига янги типдаги фермер ва деҳқон ҳўжаликлари ташкил этилди. Натигада бугун республикамизда минглаб фермер ҳўжаликлари фаолият юрймоқда ва айнан шулар соҳанинг асосий ишлаб чиқарувчи қучига айланди. Бирок бу жараёнда ҳам баъзи ўринларда суст-қашликка, эътиборсизликка йўл қўйилмоқда.

Мана бир мисол: бир пайтлар Чироқчи туманига қарашли «Бешичашма» ширкат ҳўжалиги идорасининг шундққина ёнида ўн гектарлик олماзор бор эди. Богдан ҳар йили 60 тоннагача мева олиниб, давлат тайёр-

Tahrirsiz maktub

Олмазор қаерга кетди?

лов идораларига топширилди. Қолаверса, бу олмазор шу атрофдаги қишлоқларга шират, одамларга риёқ беради. Бундан етти-саккиз йил бурун олмазор деҳқон-фермер ҳўжалигига айланган бўлиб, шу жамоа ҳўжалигида яшовчи ака-ўя Фафуровлар уч у ярим гектардан бўлиб берилди-ю, ўша йилдан бошлаб яшнаб турган боғнинг қурғиқа, нуфусига пугур ета бошлади. Ака-укаларнинг «меҳнатсеварлиги» боис, пайвандсиз, вақтида сув таралмайдиган қолаётган дарактлар ҳосилдан қола бошлади. Бу «тадбиркор дейдон»лар эса

ҳар йили сугурта идоралари билан келишим ҳолда олмазорни «совуқ урди»га чиқараверди. Натигада туپла-тузқ ҳўқ хосил бериб турган боғ ўз-ўзидан қуриб бошлади. Минг афсуски, мана шу тарздаги фаровонлик оқибатида не-не машаққатлар эвазига бино бўлган олмазор қуриб битмоқда. Ахир, давлат боғини ижарага берганда, ижарадор шу боғни йўқотсин, деб бермаган-ку!

Биз мазкур ҳўжаликда кўп йиллар давомидда турли ла-возиматда ишлаган, боғнинг яратилишига ҳам хизматли синган одамларимиз. Бирор

қурганини биров бузади, деганлари ҳақ гап эканини шу боғ мисолида кўриб. Бу ерда қанча одамларнинг пешона тери тўқилган. Бирор экан, бирор сув тараган, бирор офтобнинг тигида ором билмай мол-ҳолдан қўриқлаган. Кўп йиллик меҳнатлар эвазига пайдо бўлган эди, бу боғ. Унинг меваси давлатга топширилган, қишлоқ аҳли баҳараманд бўларди. Бугун-чи, бугун эса... Аҳоли шу тахлит давом этса, келгуси йилларда олмазорнинг ўрнидан янқот ўриб олишимиз турган гап. Нима биз эртага болаларимизга ўзимиздан янқот-

зор қолдирамизми? Шундай экан, бу ҳақда бугун уйлама-сақ, эртага кеч бўлиши мумкин.

Дарвоқе, Юртбошимиз таъкидлаганларидек, одамларнинг дунёқарашини, онгу тафаккури юксалиб, бу — менинг юртим, бу — менинг Ватаним, унинг уюми, деган фикр билан яшаш ҳисси пайдо бўлсагина янги-янги марраларни қўлга киритамиз.

Сайдулла ҚАХРАМОНОВ,
Нормўнни ПОРМОНОВ,
Бобомурод НУРМАТОВ

Islohot va mas'uliyat

Бой берилган фойда

адлия идоралари аралашувидан кейин ундириб олинди

Юрт фаровонлиги тадбиркор, ишнинг кўзини биладиган удабурон қишлоқда боғиқ экани бугун янглик эмас. Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йил январь-февралда бағишланган йўғлишида Президентимиз томонидан бидирилган фикрлар ва келтирилган рақамлар ҳам шундан далолат беради. Яъни ички махсусотда ҳусусий бизнес ва тадбиркорлик субъектларининг улуғи тобора ортиб бораётгани давлат томонидан зарур шарт-шароитлар яратиб берилгани, ҳусусан, солиқ юкисини йилдан-йилга, камайтириладигани, қонун асосида кредитлар бериладигани самарасиз равишда Президентимиз томонидан қишқик бизнес ва тадбиркорликнинг изчил усашиши таъминлаш, яъни ички махсусотдаги улуғини 2010 йилга бориб 50-52 фоизга етказиши вазираси қатъий қўғишгани биз адлия ходимлари зиммасига ҳам катта масъулият юкляди.

Қорақалпоғистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан мунтазаб ўтказиб келинаётган мониторинг тадбирлари, шикоят тўшаётган ариза ва келишотлар оқими ҳамон айрим мутасаддилар тадбиркорликнинг иқтисодий тизимиздаги ўрнига муносаб баҳо бермаётганидан далолат беради. Утган йили вазирлигимизга 136 та шикоят келиб тушди. Солиқ қонунчилигининг бузилиши, кредит олишдаги муаммолар ва ер ажратишининг пайсалга солиниши фуқароларнинг ҳақли эътирозларига сабаб бўлмоқда. Шикоятларнинг аксарияти қисми тадбиркорликка оид қонунлар бузилиши билан боғлиқ экани ташвишлиқдир.

«Айдин жол» Қорақалпоғистоннинг йирик савдо мажмуаларидан бири. Бу бозор марказ аҳолисининг қийим-кечак ва маийий-ҳўжалик молларига бўлган эҳтиёжини қондириш баробарида республикада савдо маданияти-

нинг намунаси ҳисобланади. Бирор эл ҳақидаги дастлабки таассурот бозордан олинди. Мазкур савдо мажмуаси замонавий ишоотда жойлашган. Бир гуруҳ тадбиркорларининг шикоятига билдирилганича, бозор мажмуриятининг ўзбосиқчилиги уларнинг норозилигига сабаб бўлган. Маъмурият қозончининг эрки бор, қайдан қулоқ чикарса қабилида иш тутиб, иморатнинг биринчи қаватида жойлашган савдо лотокларини бузиб, ўрнига 16 та дўкон қурган. Бу ҳолат ўрганиб чиқилганда қурилиш тегишли тартибда ҳужжатлаштирилмагани аниқланди. Қолаверса, дўконлар қурилиши қўзлаб ноқулайликларга сабаб бўлган.

Бино ичкарисига тўшаётган ёруғлик йўли тўсиб қўйилган, шамоллатиш (вентиляция) тармоғи бузилган. Енгиин ҳафсизлик қондаларига риюя этилмаган. Бино устунлари (конструкциялари) заифлашган.

Фавқуллода вазиетларда чиқиқ эшикларининг 3 таси тўсиб қўйилган. Йўқларнинг торайиб қолгани тадбиркор ва харидорлар учун ноқулайликлар туғдирган. Бир сўз билан айтганда, қунига минглаб харидорларга хизмат кўрсатаётган тадбиркорларнинг ҳўқуқларини поймол этилган. Аниқланган қонунбузилиш ҳолатлари юзасидан адлия вазирлиги томонидан тадбиркорлик субъектларининг манфаатларини қўзлаб, ноқонуний ҳаракатларни тўхтатиш ва тадбиркорлик билан шугулланиш учун қулайликлар яратиб бериш тўғрисида бозор маъмуриятига таққимнома киритилди. Кўрсатилган кам

Шартномавий-ҳуқуқий муносабатлар ҳақидаги тушунча бугун халқимиз онги-тафаккурдан чуқур жой эгаллиги ҳаммамизга бирдек аён. Авваллари ушбу масала фақатгина айрим ишора ва таъкилотлар раҳбарлари, фермер ва тадбиркорлар, ҳуқуқшуносларнинг эътиборини тортган бўлса, эндиликда у ҳақда олмасининг барча табақаларига дахлдор масалалардан бирига айланган. Шартномавий муносабатлар қишлоқ ҳўжалигида, айниқса, муҳим аҳамият касб этишини ҳам ҳаётнинг ўзи тасдиқлади.

E'tirof va e'tiroz

Ҳиммат сиздан — ғайрат биздан

шиорига рияя этилса, шартномавий муносабатлар бажарилади

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Қишлоқ ҳўжалигида ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим йўналишлари тўғрисидаги» Фармони ағрар соҳада шартномавий муносабатларни янада чуқурлаштириш, тақомиллаштириш, махсуслот этиштирувчилар билан тайёрловчи ва хизмат кўрсатувчилар ўртасидаги битимлар ижросини таъминлашда жиддий бурилиш ясади. Бунинг ижобий натижаларини Хоразм вилояти мисолида ҳам яққол кўриш мумкин. Ижро интизоми қишлоқда ҳўжалик юритувчи, тайёрловчи ва хизмат кўрсатувчи субъектлар фаолиятининг мезонига айланганлигини тасдиқловчи далиллар анчагина. Статистик маълумотлар шартномавий мажбуриятларга рияя қилмаслик, уни лозим даражада бажармаслик ёки бажаришдан бўйин товлash ҳоллари қаматганлигини кўрсатмоқда. Вилоятда пахта ва галла этиштириш бўйича тузилган контрактация шартномалари ошириб адо этилаётганлиги зимматдан мажбуриятларга нисбатан камбарбасталикни аққол ифода этди. Бу каби ютуқларда ҳуқуқий таъсир чораларининг ҳам ўрни ва роли бор.

Утган йил давомида вилоят Адлия бошқармаси томонидан жами қиймати 101,9 миллиард сўмлик 61

минг 968 та шартнома мажбуриятлари ўрганиб чиқилди. Ўрганиш жараёнида қиймати 2 миллиард сўмдан зиёд бўлган 12 минг 457 та шартнома мажбуриятларида турли чалқашлик ва камчиликлар мавжудлиги аниқланди, уларни бартараф этиш чоралари кўрилди. Бундан ташқари, назорат тадбирлари жараёнида 1068 та ҳолатда амалдаги шартномаларда қонунбузилишларга йўл қўйилганлиги маълум бўлди. Ушбу ҳолатлар бўйича ҳам тегишли ишора ва таъкилотларга тасдиқнома ва огоҳномалар киритилиб судларга даъво аризалари киритилди.

Жумладан, Кўшкўпир туманида фаолият кўрсатиб келаётган «Ушунуд» фермер ҳўжалиги раҳбарининг мурожаатини ўрганиб чиқиш жараёнида шу тумандаги соёбқ М.Раҳимов номли ширкат ҳўжалигини тугатиши ва унинг негизда фермер ҳўжаликларни тузиш комиссияси ўртасида юзага келган низоли ҳолат батафсил ўрганилди. Аён бўлишича, мазкур комиссия «Ушунуд» фермер ҳўжалигига машиналарга ёқилги қўйиш шохобчасининг бино ва иншоотлари ҳамда ҳўжалик омборхонасини расмий равишда биржа савдолари орқали сотган. Бироқ сотилган мулкни эгасига топшириш, олди-сотди шартномасини расмийлаштириш узоқ муд-

дат пайсалга солиб келинган. Аниқроғи, комиссия раиси ушбу ҳўжжати имзолашдан оқибатига бош тортиган. Оқибатда мулкни топшириш ва қабул қилишга доир далолатнома ҳам оқибатига қўйилган эдим. Шу аснода режалар назорат тадбирлари асосида жами 13902 та қонунбузилиш ҳоллари аниқланди, уларни бартараф этишга эришилди. Фермерларнинг бузилган ҳақ-ҳўқуқларини ҳимоя қилиб, мутасадди ишора ва таъкилотларга жами 80 та тақдирнома, 38 та огоҳнома йўллади. Натижада ҳуқуқий таъсир чоралари ўз натижасини берди. Тақдирнома ва огоҳномаларда қўйилган масалалар ижобий ечим топди. Шу аснода режалар назорат тадбирлари асосида жами 13902 та қонунбузилиш ҳоллари аниқланди, уларни бартараф этишга эришилди. Фермерларнинг бузилган ҳақ-ҳўқуқларини суд орқали ҳимоя қилишга қаратилган тадбирлар ҳам ўз самарасини берди. Шартномавий муносабатларга амал қилмаслик оқибатида 284 та фермер ҳўжалигига етказилган 128,5 миллион сўм миқдордаги моддий зиёни қоплаш ва маблағ билан боғлиқ бўлмаган яна бир қатор қонунбузарлик ҳолатларини бартараф этиш юзасидан суднинг ҳал қилув қарорлари чиқарилди. Нафсаламбронли айтганда, айрим фермер «бобо»ларимиз ана шундай ғамхўрликлардан ҳулоса чиқармоқлари даркор эди. Афсус, гуруҳ қурмасиз бўлмаганидек, фермерлар орасида ҳам қонунга нисбатан бепасандлик ҳолатлари аниқланди.

Адлия ҳодимлари томонидан ушбу таъкилотлар назорат тадбирлари давомида 2006 йили пахта етказиб бериш юзасидан тузилган контрактация шартномалари вилоят бўйича 248 та фермер ҳўжалиги томонидан бажарилмаганлиги аниқланди. Утказилган назорат тадбирлари асосида унинг сабаблари тўла оидинлашди. Афсуски, бу ўринда фермерлар фаолиятини оқлаш учун ҳеч қандай асос топилмади. Ишни батафсил ўрганиш деб инстанциялари вилоят адлия бошқармаси томонидан киритилган даъво аризаларини асосли деб топди ва етказилган моддий зарарни жавобгарлардан ундириш бўйича ҳал қилув қарорларини чиқарди. Суд ҳукмини адолатсиз деб ҳисоблайми. Негаки, ҳар қим эканлигини ўради. Итилган ва изланганлар меҳнатини муқофоти олишди. Шартномавий мажбуриятга бепасанд қараганлар эса қилмишларига яраша жазосини олишди.

Фарход ЭШНАЗАРОВ, Хоразм вилоят адлия бошқармаси бўлим бошлиғи, Абдулла СОБИРОВ, «Инсон ва қонун» муҳбири

Жамиятимизда қонун устуворлигини таъминлашни давлатимиз ривожининг, мамлакатимизда барқарор тинчликнинг, турмушимиз фаровон кечилишининг асосий омилдир. Қонунчиликка рияя этилиши йўлида билими, талабчанлиги ва фаолиги билан эл орасида эътибор қозонаётган ҳуқуқ ҳимоячилари қўллаб топилди. Самарқанд вилояти Каттақўрғон шаҳридаги 1-сон давлат катта нотариуси Матлуба Негматова ана шундай фидойи ҳодимлар сирасида.

Қаҳрамонимиз ўн йилдирки, нотариат соҳасида ишлаб келмоқда. У Адлия вазирлигининг Малака комиссияси аъзоси. Тажрибали ҳодима билан суҳбатимиз унинг касбига оид саволлар билан бошланди.

Faoliyat

Қонунни билган қоқилмайди

— Сиз хизмат қилаётган ишорада одамлар қўнича ўз ташвишлари, муаммолари билан келади. Қимдир ҳақ, қимдир ноҳақ бўлса, барибир, ҳамма ўз фикрини ўтказишга, ўзининг ҳақиқатини исботлашга уринади. Бундай пайтларда ҳуқуқшуносларни афсусланган пайтларда бўлганимиз?

— Келинг, саволингизга иш тажрибамдан бир ҳаётий мисол билан жавоб беришга уриниб кўрай. Яқинда қабул қилинган ўрта ёшли киши ташриф буюрди: «Отанмикида рўйхатда эдим. Меннинг розилигимсиз ховлини сотибди. Бироқ менга ховли пулидан улушмининг бермапти. Ахир, қонун бўйича, олди-сотди шартномасини тузишда меннинг ҳам розилигим олинмиши керак-ку. Мен ўша шартнома-ни бекор қилишнингизни сўрайман», деб ари қилди.

Фўқаро билан сўбат жараёнида воқеа тафсилотларини сўраб олдим. Маълум бўлишича, ховлидан ҳақини даъво қилаётган ўшал уч йил олдин хорижат ишлаш учун кетган. Ховлининг сотилганига эса бир йилдан ошган.

Тўғри, қонунда кўрсатилганидек, рўйхатда турган киши олди-сотди шартномасига имзо чекиши керак ва бу меросда унинг ҳақи бор. Бироқ Мерос ҳақидаги қонуннинг 1147-моддасида: меросхўр ўзининг воқисликка қақрилганлигини билган ёки билмиши лозим бўлган кундан бошлаб олти ой ичида меросдан воз кечишга ҳақли, узрли сабабларга кўра бу мuddат суд томонидан қўли билан икки ойга узайтирилиши мумкин, деб белгиланган.

Меросдан воз кечиб меросхўр томонидан мерос очилган жойдаги нотариусга ариза бериш орқали амалга оширилади. Меросдан воз кечиб ҳақидаги ариза ке-

фермерларнинг бузилган ҳақ-ҳўқуқларини ҳимоя қилиб, мутасадди ишора ва таъкилотларга жами 80 та тақдирнома, 38 та огоҳнома йўллади. Натижада ҳуқуқий таъсир чоралари ўз натижасини берди. Тақдирнома ва огоҳномаларда қўйилган масалалар ижобий ечим топди. Шу аснода режалар назорат тадбирлари асосида жами 13902 та қонунбузилиш ҳоллари аниқланди, уларни бартараф этишга эришилди. Фермерларнинг бузилган ҳақ-ҳўқуқларини суд орқали ҳимоя қилишга қаратилган тадбирлар ҳам ўз самарасини берди. Шартномавий муносабатларга амал қилмаслик оқибатида 284 та фермер ҳўжалигига етказилган 128,5 миллион сўм миқдордаги моддий зиёни қоплаш ва маблағ билан боғлиқ бўлмаган яна бир қатор қонунбузарлик ҳолатларини бартараф этиш юзасидан суднинг ҳал қилув қарорлари чиқарилди. Нафсаламбронли айтганда, айрим фермер «бобо»ларимиз ана шундай ғамхўрликлардан ҳулоса чиқармоқлари даркор эди. Афсус, гуруҳ қурмасиз бўлмаганидек, фермерлар орасида ҳам қонунга нисбатан бепасандлик ҳолатлари аниқланди.

Адлия ҳодимлари томонидан ушбу таъкилотлар назорат тадбирлари давомида 2006 йили пахта етказиб бериш юзасидан тузилган контрактация шартномалари вилоят бўйича 248 та фермер ҳўжалиги томонидан бажарилмаганлиги аниқланди. Утказилган назорат тадбирлари асосида унинг сабаблари тўла оидинлашди. Афсуски, бу ўринда фермерлар фаолиятини оқлаш учун ҳеч қандай асос топилмади. Ишни батафсил ўрганиш деб инстанциялари вилоят адлия бошқармаси томонидан киритилган даъво аризаларини асосли деб топди ва етказилган моддий зарарни жавобгарлардан ундириш бўйича ҳал қилув қарорларини чиқарди. Суд ҳукмини адолатсиз деб ҳисоблайми. Негаки, ҳар қим эканлигини ўради. Итилган ва изланганлар меҳнатини муқофоти олишди. Шартномавий мажбуриятга бепасанд қараганлар эса қилмишларига яраша жазосини олишди.

Фарход ЭШНАЗАРОВ, Хоразм вилоят адлия бошқармаси бўлим бошлиғи, Абдулла СОБИРОВ, «Инсон ва қонун» муҳбири

Диққат янги рукн: Ижро масъулияти

Таҳлил ва таклиф

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Албатта, амалиётдан маълумки, суд қарорлари ижроси борасида баъзи бир камчиликларимиз бор. Яъни суд қарорлари қарорларнинг айримлари оғиллаб, йиллаб ижро этилмайди ёки ижро этиш имконияти йўқлиги боис ижро қилинган судга қайта қўйилади. Бу камчиликларнинг бартараф этиш учун, аввало, қонунчиликни тақомиллаштиришга эҳтиёж бор. Айни пайтда амалдаги ФПК, ХПК, ЖИКлар, «Суд ҳўжатлари ва бошқа органлар ҳўжатларини ижро этиш тўғрисида»ги қонунда ижро масалалари бўйича қондалар умумлаштирилиб, Ижро кодекси ишлаб чиқилса, юқоридаги кодексларда ижро қарорлари бартараф бўлган қондалар жамлиб, бевосита ижро билан боғлиқ қондалар ва қонун тақомиллаштирилган ҳолда Ижро кодексига ўз аксини топса, мақсадга мувофиқ бўларди. Булардан ташқари, қонунчиликда суд ижрочилига ҳам маълум бир ишни бажариш бўйича тегишли тартибда қондалар бериш лозим. Бу эса ижронини таъминлашга кўмаклашади.

Суд қарорларини ижро этиш имконияти бўлмаслиги ёки бошқа биров сабаб билан ижро этилмаслигида судьянинг масъулиятини белгилаш ҳам мажбурият ижросини таъминлашга эҳтиёж мумкин. Қолаверса, суд ижрочилига суд ҳокимиятининг бугунги ҳисобнамади. Иккинчидан, суд ижрочилари қонун бўйича фақат суд ҳўжатларининггина эмас, балки нота-риал ижро ҳатлари ва бошқа давлат органлари ҳўжатларини ҳам ижро этади. Шунинг учун «суд ижросини» атамаси ҳам кўриб чиқилса мақсадга мувофиқ бўларди, деб ўйлайман.

Суд қарорларини ижро этиш имконияти бўлмаслиги ёки бошқа биров сабаб билан ижро этилмаслигида судьянинг масъулиятини белгилаш ҳам мажбурият ижросини таъминлашга эҳтиёж мумкин. Қолаверса, суд ижрочилига суд ҳокимиятининг бугунги ҳисобнамади. Иккинчидан, суд ижрочилари қонун бўйича фақат суд ҳўжатларининггина эмас, балки нота-риал ижро ҳатлари ва бошқа давлат органлари ҳўжатларини ҳам ижро этади. Шунинг учун «суд ижросини» атамаси ҳам кўриб чиқилса мақсадга мувофиқ бўларди, деб ўйлайман.

Даврон ЁКУБОВ, тадқиқотчи

Қонун талаби

у бажарилиши шарт

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Тўғри, вилоят ҳўжалик суди судьяси Б.Исоқов раислигида ўтказилган ушбу суд мажлисида масала атрофича кўриб чиқилди. Тегишли қонунчиликка биноан, қолаверса, мазкур шарт-шароитдан келиб чиққан ҳолда, ҳал қилув қарори имзоланди.

Лекин ана шу ҳал қилув қарори ижро этилмади. Минг таассуфлар билан таъкидлаш жоизки, ҳалигача Гулистон шаҳар суд ижрочилиги бўлимаси томонидан бу иш пайсалга солиб келинаётди.

Юқорида тақрор ва тақрор қайта этаётганимиз, 2006 йилнинг 7 декабридаги суднинг ҳал қилув қароридан норози бўлган «Дехқон бозори» ОАЖ раҳбарияти 2007 йилнинг 11 январь кунини вилоят ҳўжалик судига апелляция тартибида шикоят киритди ва давонинг пеня ундириш қисмини рад этишни сўради.

2007 йилнинг 7 февралда мазкур шикоятни ўрганиб чиққан суд ҳал қилув қарорини ўз кучида қолдирди. Лекин ижроси... Амалдаги қонунчиликка биноан ҳал қилув қарорининг ижроси бир ойлик мuddатда суд ижрочилари бўлими томонидан таъминлашни шарт эканлиги қайта таъкидланган ҳолда орадан 3 ойга яқин вақт ўтаптики, мазкур қарор ижроси таъминланмапти.

Амалдаги қонунчиликка биноан эса, суднинг ҳал қилув қарори чиқарилганидан сўнг, унинг ижро қарораси суд ижрочилари бўлимасига юборилган, ижрочилар ўз кунлик мuddатда мажбурий ижро иши юритишни қўзғатиш тўғрисида қарор қабул қилишлари лозим. Унга мувофиқ, суд ижросини томонидан жавобгарга иктиврий ижро учун беш кунлик мuddат берилади. Ушбу мuddат ичида жавобгар суд қарорини бажармас, ижрочилар томонидан мажбурий ижро қароратлари амалга оширилади. Яъни, жавобгарнинг тасарруфидоги мол-мулкларини ҳаллаш, банк ҳисоб рақамларига банд қилиш ва жавобгарнинг бошқа шахсларда турган мол-мулкларини ижрога қаратилади.

Биз қаламга олаётган масалада эса суднинг ҳал қилув қарори ижросини таъминлаш

мақсадида 2007 йилнинг 9 январида Давлат Тижорат Халқ банки Гулистон шаҳар филиали миқноси ҳисобнамаси Дехқон бозори ОАЖ ҳисоб рақамига 01-сонли инкасса талабномаси қўйилгани ҳолда банк раҳбарияти ҳеч бир асоссиз равишда мазкур тўловларни даъвогар ҳисоб рақамига ўтказиб беришни — инкасса талабномасини бажаришни рад этиб келмоқда.

Гулистон шаҳар суд ижрочилари бўлими ҳодимлари эса бу ҳолатга бефарқлик билан қараб ўз хизмат вазифаларига нисбатан совуққонлик, қонунчилик мейёрларига бепасандлик билан ёндашаётганлиги боисини эса тушуномлади...

Бу салбий ҳолатга барҳам бериш мақсадида вилоят адлия бошқармаси томонидан 2007 йилнинг 9 март кунини — орадан ролпа-роса икки ой ўтчан, 01-сонли инкасса талабномаси ижросини бажариш, бу ҳақда 15 кунлик мuddатда бажарганимиз ёзма равишда хабардор этиш тўғрисидаги Т/545-сонли кўрсатма Давлат Тижорат Халқ банки Гулистон шаҳар филиали бошқарувчиси О.Абдуллаевга қўйилган. Аммо ёзма кўрсатма бажарилиши ўқда турсин, ло-ақал шу кунгача биров-бир ҳўжалик жавоб олинмади.

Ўзбекистон Республикасининг «Судлар тўғрисида»ги Қонунда қонуний қўлга кирган ҳар қандай суд қарорининг ижроси таъминла-ниши шарт эканлиги белгиланган бўлган. Бу вазифа суд ижрочилари зиммасига юқлатилганлигини эса қонунчиликдан озгина бўлса-да, хабардор бўлган ҳар бир кишига қундай равшан билинган. Лекин Гулистон шаҳар суд ижрочилари бўлимаси мутасаддилари биз юқорида таъкидлаган қонун ижросини таъминлаш борасида суқташликка йўл қўётганлик-лари ўта ачинарли ҳол, албатта!

Олимжон БОЗОРОВ, Сирдарё вилояти адлия бошқармаси тадбиркорлар ҳўқуқларини ҳимоя қилиш бўлими бош маслаҳатчиси Абдуғаффор ОМОНБОВ, «Инсон ва қонун» муҳбири

Huquqiy ma'rifat

Ҳуқуқий омил

УНИНГ МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИЙ МАНАФАТЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШДАГИ АҲАМИЯТИ

Иқтисодий ҳавфсизликни тўла таъминлаш мақсадида мамлакатимизда муқабилликнинг илк йилларида бошлаб зарур қонунлар, қонуноти ҳўжатлар, халқро қелишувлардан иборат мустақам қонуний асос яратилди. Давлатимизнинг сийсати ҳам ички бозоримизни ўзимизда ишлаб қилдирилган махсуслотлар билан боитиши хориқнинг сифатсиз махсуслотлари кириб келиши, валюта маблағларининг четга чиқиб кетишига йўл қўймасликка қаратилган.

Дарҳақиқат, 2003 йил 11 декабрда қабул қилинган «Муҳофаза чоралари, антидемпинг ва компенсация божлари тўғрисида»ги қонундан кўзда тутилган мақсад товар импортда иқтисодий тармоққа етказилаётган жиддий зарарни ёки жиддий зарар етказиши хавфини бартараф этиш учун муҳофаза чоралари, антидемпинг ва компенсация божлари қўлланилиши билан боғлиқ муносабатларни тартибга солишдан иборатдир.

Демпинг нарҳларидаги товар импорти учун, импорт божидан ташқари ундирилган бож антидемпинг божидир. Ўзбекистон Республикаси божхона ҳудудида экспорт нархи ўзининг нормал қийматидан паст бўлган товар импорти демпинг нарҳларидаги товар импорти ҳисобланади. Антидемпинг божини ва муваққат антидемпинг божининг ставкаларини демпинг даражаси миқдоридан ошмаслиги лозим.

Субсидия билан таъминланган товар импорти учун импорт божидан ташқари ундирилган бож компенсация божидир. Субсидия олувчига қўшимча афзалликлар берадиган молиявий қўмақнинг қўйидаги турлари субсидиялар деб тан олинади.

Чет давлат томонидан молиявий маблағларни тўғридан-тўғри ўтказиш ёки шундай маблағларни ўтказиш бўйича мажбуриятлар.

Чет давлат томонидан даромадига тушиши лозим бўлган тўловларни ундиришдан воз кечиши ёки ундирилган (экспорт қилинган) товарни ички истеъмол учун қўйилганган ўшахш товардан ундирилган соликлар ва божлардан озод қилиш ёки бундай соликлар ҳамда божларни ҳақиқатда ҳисоблаб чиқарилган суммаларидан ошмайдиган миқдорда қаматириш ҳоллари бундан мустақил.

Чет давлат томонидан товарларни тақдим этиш ва хизматлар кўрсатиш ёки товарларни харид қилиб олиш.

Компенсация божининг амал қилиш мuddати беш йилдан ошмаслиги лозим, муваққат компенсация божининг амал қилиш мuddати эса тўрт ой.

Қонуннинг бешинчи бобида текширув ўтказиш қондалари белгиланган. Текширув ваколатли ишора томонидан, иқтисодиётнинг тегишли тармоғи манафаатларини ифода этувчи юридик ёки жисмоний шахсларнинг ёзма аризасига биноан ўтказилади.

Қонундаги асосланган айтиш мумкинки, ушбу қонун мамлакатнинг иқтисодий ҳавфсизлигини таъминлашда муҳим ҳуқуқий омил ҳисобланади.

Хар доим давлат иқтисодий манафаатлари тақдирларининг асосий объекти бўлиб келади. Бу эса, иқтисодий манафаатларнинг қонун асосида тартибга солинишини тақозо этади. Ҳозирги пайтда давлатнинг зарур янги мейёрий-ҳуқуқий ҳўжатларини қабул қилмоқда ҳамда олдин қабул қилинган қонунларни замон талаблари бўйича қўриб чиқмоқда.

Даврон ФОЗИЛОВ, ТДЮИ ўқитувчиси

ЭЪЛОН!

Навоий вилоят адлия бошқармаси Зарафшон шаҳар давлат нотариал ишора нотариуси лавозимига

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ!

Танловда шикоят этиш учун қўйидаги ҳўжатлар тақдим этилиши лозим:

1. Комиссия номига ариза;
2. Паспорт нусخаси;
3. Белгиланган шаклда тўлдирилган шикоят аризага;
4. Мехнат шартномасининг нотариал тасдиқланган нусхаси;
5. Нотариал фаолият билан шугулланган ҳуқуқнинг лицензиянинг нотариал тасдиқланган нусхаси;
6. Охириги иш жойидан берилган меҳнат фаолияти тўғрисидаги тасвифнома.
7. Талабдор ўзининг касбий таъйирига шикоятчи бўлган ҳўжатларини ёхуд уларнинг нотариал тасдиқланган нусхасини тақдим этиши мумкин.

Танловда шикоят этишни ҳодловчи фўқаролар эълон қилган кундан бошлаб, бир ой давомида Навоий вилоят адлия бошқармасига мурожаат этишлари лозим.

Мурожаат учун телефонлар: (8-436) 223-01-38, 223-95-90.

қўйиши мумкин, деб норози бўлди. Шунда мен: ҳовли сизнинг номингизда, ўлгиниз сизнинг розилигингиз бўлмаса, ҳовлини сотолмайди, бунга қонун йўл қўймайди, деб тушунтирдим. Отaxon хотиржам бўлди.

Умуман, кейинги пайтда нотариал ишорага фўқароларнинг ишончнома бериш тартиб-интизоми, шумингдек, уй-жойларни қонуний расмийлаштириш ҳақида кўп мурожаат қилмоқдалар. Утган 2006 йилда айнан шу мавзуда нотариал идорамизда 5437 та ҳаракат рўйхатга олинган бўлса, жорий йилнинг ўтган ойда бу кўрсаткич 951 таши ташкил этди.

Шу ўринда бир мулоҳазани айтмоқчиман. Уй-жой муаммоларини қонуний ҳал қилиш, эғалик ҳўқуқларини чиқариб бериш биз учун бир мунча қийин кечмоқда. Бунинг сабаблари бор, албатта. Охириги айтиш керак, туман ва шаҳар ҳокимиятидаги айрим масъул ҳодимлар ўз ваколатларидан ноқонуний фойдаланиб, бир ва бир неча кишига эғалик ҳўқуқини берувчи қарорлар чиқариб бермоқдалар. Масалан, уй-жой қурмиш учун туман ҳокимияти аввал отанинг номига қарор чиқарган бўлса, маълум мuddат ўтгандан кейин қурилган уй-жой, қонун асосида чуқур текширилмай оиладаги биров-бир фарзанд номига яна қарор чиқармоқда. Оиладаги бошқа фарзандлар эса ўз меросини ололмади сарсон-саргардон бўлиб юрадилар. Автоювлар масаласида ҳам шундай ҳўқуқлар бор. Масалан, ота ёки она оламдан ўтгандан кейин, қонуний билмаслик оқибатида ҳеч бўлмаган ота-онанинг йили ўтсин, деб аниқлаш қилади ва зарур мuddат қўлдан бой берилди. Вақолапки, ота ёки она сифат ўтган кундан 6 ой ўтган, қонун бўйича, меросдан воз кечиб ҳақидаги ариза қабул қилинмайди.

Мерос очилган жойдаги нотариус меросхўрнинг илтимосига кўра унга меросга бўлган ҳўқуқ тўғрисида гу-диро асосини бериши шарт. Меросга бўлган ҳўқуқ тўғрисидаги гувоҳнома мерос очилган кундан эътиборан олти ой ўтгандан кейин берилади.

Хуллас, ҳар қим ўз ҳақ-ҳўқуқини ва албатта, қонунларни яқши билиш керак. Ахир, қонунни билгани адолатли, деб бекорга айтишмайди.

«Инсон ва қонун» муҳбири Азим ҚОДИРОВ суҳбатлашди

«Инсон ва қонун» муҳбири Азим ҚОДИРОВ суҳбатлашди

Бекатда автобус кутиб турсам, ёнимга оппоқ «Нексия» келиб тўхтади-да, ширинсухан бир йилгит илтифот кўрсатди:

— Қани, марҳамат қилсинлар, қариндош!
— Раҳмат, мен уйга қайтаётган-дим, — дедим бошқа жўяликроқ гап топа олмай. Хотира қўрсин, «қариндош»имни дафъатан эслай олмадим. Бирок куттиришнинг ҳам мавриди эмасди, шартта ёнингга ўтирдим.

— Қуёқона салом-алиқдан сўнг ўзи хижолатдан кутқарди:
— Таннимдингизми? Бултур Наврўзда қорхонамизга тақлиф этгандик. «Сумалак сайли» деган шеър айтгандингиз. Ҳаммамиз бир-биримизга жигар, кўз, ширин сўз, қариндошимиз, деб хаё олган эдингиз-да...

— Э-ҳа, эсладим, ўша қорхона тасвиночиси Боймуроджон бўлса-чи-а! Ушанда ҳам «Тикон»гизда кузатиб қўйгандингиз!
— Худо хоҳласа, бугун мана бу тоёқда кузатганим бўлсин! Фақат, шеърларингизни яна бир мириқиб айтишимиз, ҳўпми? — Заки келганидан машинасининг нақдинкор рулига секингина уриб қўйди. — Улфати чор — унда мазза бор, деганларидек, бугун даврамизга сиз этишга тўғри тургандингиз. Бир мазза қилайлик!

Бу қадар илтифотдан тилим айланмай қолди. Қавргандир «қақрилмаган меҳмон» бўлишга тоқатим йўқ. Узимни ҳам, «қариндош»имни ҳам хижолатдан кутқариш ниятида гап қотдим:
— Биринчидан, янги машина қулуг бўлсин...

— Раҳмат, — деди «қариндош» гапимни бўлиб. Сўнг ўзи улаб кетди. — Иккинчиси, қорхона директорининг ўринбосари бўлдим. Учинчиси, бу йил ниятига етиб, отаним ҳафта юбордим! Дала ҳовли ҳам битди! Қурбон ҳайитида катта буқа сўйиб, қурбонлик қилдим! Савобда, савоби Худога шўқ, кўннинг дуосини олиб юрарман. Кўннинг дуоси кўл бўлишига энди ишондим. Омадани қаранг, бугун сининг ҳам шеърингизни эшитиб, дуонингизни олиш насиб этди-да-да, қамаси, хотини билан гаплаша бошлади:

— Нима, энди 43 сўмдан тўлар

Mulohaza uchun mavzu

Қарзингиз анча, қариндош?

электр, газ ва сув пулини ўз вақтида тўлаётимизми?

эканмизми? Эски нарҳда сира иложи йўқми? Майли, ўзим беш-ун сўм кистириб қўраман! Ҳа-ҳа, суднинг қорғози ёнимда. Эртага ўзим ҳам қиламан. Бўлди, дедим-ку, намунча ваҳима қиласан?..

Шу билан у телефончасининг копоқини тап этиб ёғди-да, менга юзланди:

— Кечирасиз, шоир ака, намунча нарҳ-навои ошириб юборилганми? Мана, ток — 43 сўм бўлибди, иссиқ сув — тўрт хонали уйга сал кам 10000 сўмга кўтарилибди. Шуларни ёсангиз бўлмайми? Кеча турар жойдан маълумотнома сўраб маҳаллага чиқсам, «ширкатдан 187000 сўм қарзингиз бор, аввал шуни тўлаб қўйинг», дейди. Бу гапингиз қонунга хилоф, турар жойдан маълумотнома — меннинг шу уйда турганимни тасдиқлаётган ҳужжат-ку, десам, «пулини тўламай юргангизга виждонингиз қийналмаётганими», деб бошни қотарида. Мен боғдан келсам, у тоғдан келади-я!

— Туюв қани мен ҳам маҳалламиз оқсоқоли Ботир Саидов билан ҳамсухбат бўлдим, — дедим ётиги билан. — Буни қарангки, оддий меҳнат-қашлар, зиёлилар, камтаргина яшаётган кишилар электр, газ, ичимлик ва иссиқ сувлардан тортиб, қўпқаватли уйларида ободончилигини таъминлаб турадиган ширкатнинг пулигача ўз вақтида тўлаб бора экан-у, бироқ, қўша-қўша уй ва машиналари бўлган бойваччалар йиллаб қарзини тўламай юришар экан... Олди одамлар шўрона айриб яшаётган. Нега дейсизми? Улар замонга тўғри кўз билан боқадилар. Мана, бу йил қиш қаттиқ келди. Уйлари-мизни иссиққона қилиб турганларга

ҳар қанча тасанно айтсак арзийди. Ошқона ва ванадаги жўярақлардан оқётган иссиқ сув қўлини куйдиради. Пойтахтдаги қўп қаватли уйлари иссиқлик энергияси билан таъминлашнинг ўзи булар эканми? Тўрт хонали уйимиз, унга қўшимча ошқона, коридор, балконгача ҳар қани ўзимиз лечкага ўтин қалаб иситган тақдиримизда қанчага тушарди? 10000 сўмлик қўмир урвоқ ҳам бўлмасди!.. Бир пайтлар қишлоқда қор ювиш учун бир қозон суви исит-гунимизча бўлармиш бўларди. Бугун олис-олис қишлоқларгача табиий газ етиб борган. Қўлпаб бекаларимиз ўтин ёқиб, сув қайнатишни унутиб ҳам юборилган бўлса ажабмас. Шу пайтгача иссиқ сув 7900 сўм атрофида, электр энергияси ҳам 38 сўм эди. Иқтисодий қийинчиликларга қарамадан, ўша нарҳда солиб туриб келганларга ҳам раҳмат айтсак арзийди...

— А-ҳа, иқтисодий қийинчиликни тан олар экансиз-ку, қариндош? — деди суҳбатдошим нишонга урган-деди мамнун бўлибди. — Бунақа қийинчиликнинг чек-чеклариси борми ўзи?

— Осон ерда ош борми деганларидек, иқтисод деганлари ҳам ҳеч қачон ўзи бўлиб қолмайди. Иқтисод атлантиш моддий бойлик яратиш, яъни, бугунги экиб, тегирмонда ун тортишдан тортиб, электр токи ишлаб чиқариш, оқар суви хўлтват оби-ҳаётга айлантириш, қувурлар орқали уйма-уй иссиқ сув етказиб туришгача ҳамма-ҳаммаси жуда катта меҳнатлар, бехисоб сарф-ҳаражатлар аэвасига бўлишини сиздек ишбилармон кишига тушунириб ўтиришга ҳоҷат бўлмас керак. Биз ҳам ўз иходжонамизда қалам тебратиш-

ни машаққат деб ҳисоблаймиз, жўя-ли бир асар ё мақола ёзишни игна билан қудқ қазилган мензаймиш. Энди инсоф билан айтганда, шунча моддий бойликлар яратишни осон, деб ўйлаш ҳам нотўғри! Ўнг ёмони, айримлар ўша қийинчиликни янада қийинлаштиришга «ҳисса» қўшаётганини билиб, билмасликка олиб юрибди...

— Яъни?
— Электр энергияси, иссиқ сув, ичимлик суви, газ ишлаб чиқариш ва уларни узлуксиз миллионлаб хонадонларга етказиб бериш учун ҳам қанча маблағ, хомашёлар зарурлигини тасаввур қиляпсизми? Уларга сарфланадиган хомашёлар, техника ва ишчи қўчини эса айланма маблағ, яъни хонадонларга етказиб берилган газ, ток, сувнинг тўлови эвазига ҳал этиш мумкин. Ҳўш, ўз вақтида тўланмаган пуллар ўрнини ишлаб чиқариш қорхоналари ниманинг эвазига қолгайди? Фикри оғзимча, агар ҳаммамиз ўша тўловларни ўз вақтида — ойма-ой тўлаб бурсак, уларнинг нархи ҳам бу қадар ошиб кетмасмики!..

— Шунга ҳамма одам тушунади, деб ўйлайсизми?
— Ҳамма тушунамаслигига эса биз журналистлар ҳам қисман айбдор-миз, — дедим тан олиб. — Боя айтганингиздек, телевизорда ҳадеб уйлари-миздан тортиб қўнарларимизга чарогон деб мактаб гапирмасдан, уларнинг тўловлари ўз вақтида ҳал этилмаётгани оқибатида пайдо бўлаётган иқтисодий қийинчилик ва муаммолар сабабини ҳам атрофчила тушунириб боришимиз лозим экан... Яна бир гап. Яқинда бир дўстим Германияга, иккинчиси АҚШга бориб келди. Агар улар билан солиштирдиган бўлсак, Ўзбекистонда газ, электр қуввати, ичимлик ва иссиқ сув, коммунал хизмат ва ҳоказолар анча арзон экан! Уйлаб қўринг, бир чойхонада тўрт-беш киши ошўрлик қилишга ўттиз минг сўми аймаймиш, тўғрими? Тўрт хонали уйимизни қишда уч ой иситиб берганларга тўлайдиган пулимиз шунга ҳам бор-майдди-ку. Айтайлик, бир чойхонада сарфлайдиган пулимизгача қанча чирок ёки газимизни ёқиб ўтирсак бўлади! Битта ароқдан ўз чексак бир неча ой давомда тоза ичимлик суви истеъмол қилишимиз мумкин!

— Уларнинг нарҳини янада ошириш керак, дейсизми? — Пичинг қилди «қариндош»им. — Одамлар тоқат қилишармикан?
— Маошимиз ошса ошсин, нарҳнаво пастроқ тушсин, деб ҳар қани яратгандан илтижо қиламан! Бу, юқорида айтганимдек, немислар ва инглизларнинг ҳам орузси эканлигига шубҳам йўқ. Фақат дилимиз худода-ю қўлимиз ишда бўлса бас. Иш билан машғул қўлда пул мўл бўлади. Уни эса тўри сарфлаб, ўз вақтида тўловларни ҳам тўлаб қўйсак, нур устига ало ну бўлмаймики!

«Қариндош»им энди бироз ён берди.
— Истеъмол қилган нарҳаси учун бирова миннат қилишга ҳеч қимнинг ҳақи йўқ! Сув ичингми, таомингизга газда пишириб едингми, энди пулини тўламансанг — қиёмат қарз бўйинига тушади, тўғрими!

— Қарз борасида Қуръонда ҳам илохий қаломлар битилган. Яъни, «Бақара» сурасида шундай оят бор: «**Ҳоҳ катта, ҳоҳ кичик қарз бўлсин, муддатни келгунча ёзиб қўйишдан эринманглар. Мана шу Оллоҳ наздида адолатлироқ, гувоҳлик учун тўғрироқ, ва шакшубҳа қилмасликка яқинроқ бўлган (ҳукмдир). Лекин агар (уртадаги муомаланинг) ораларингизда юргизиб турган нақд савдо бўлса, уни ёзмагансизга, сизлар учун гуноҳ йўқдир.**»
— Хадиси шарифда ҳам қарз ҳақида ёзилганми? — Ўйибор билан тинглаётган қариндошим савол назари билан юзланди.
— Абу Абдуллоҳ Мухаммад ибн Исмоил ал-Бухорийнинг «Ҳадиси» китобида «Қарз ҳусусида» гоят ибратли фикрлар ёзилган. Яъни, қарз бор киши вафот этганида унга жаноза ўқишда ҳам муаммо пайдо бўлар экан...

— Тўхтанг, — деди кутимлаганда «қариндош»им машинасини ортага қайтарганча қўйинди-ю даста 1000 сўмлик чиқариб. — Аввал манави савиларни ҳаққийи эгасига топшириб келайлик! Бўйимизда қарз бўлса, тоқдан ош ўтирмайди! Бундан кейин ойма-ойгина эмас, балки илгаридан тўлаб қўйганим бўлсин!

Қани, азиз ўқучим, «қариндош»им билан бўлган суҳбатимни сизга қандайдир фикр ўқитиб? Эҳтимол, сиз ҳам қарзингизни қийнатмача судрамасдан, ундан ибрат олингиз? Шундай қилсангиз унингиз тиш, қўлингиз тоғирасам, турмушингиз эса янада фаровон бўлиши аниқ.

Тўлқин ЭШБЕК, журналист

Қонунга таянган ҳар қандай фаолият бардавом бўлиб, муваффақиятли яқун топади. Акс ҳолда бир кун келиб қинғир ишнинг қийини чиқади. Бунга қундалиқ турмушимиздан қўллаб мисоллар келтириш мумкин.

Jamiyatimiz maqsadi

Ҳаёт мезони

айрим ФХДЭ бўлимларидаги яроқсиз иш «услуги» ҳақида

Яқинда Фаргона вилоят адлия бошқармаси ходимлари томонидан жорий йилдаги иш режасига биноан, 19 та туман ва шаҳар ФХДЭ бўлимларида ёлғиз оналарнинг аризаси асосида тузилган қарор қабул қилинган. Мазкур текшириш 2006 йилдаги ҳолатга ўқитилишга ўқазилди. Мазкур текшириш 2006 йилдаги ҳолатга ўқитилишга ўқазилди. Ушбу текширишда Оила кодекси, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 12 апрелдаги 171-сонли қарори билан тасдиқланган «Ўзбекистон Республикаси фуқаролари ҳолати далолатномаларини қайд этиш» қондалари ва Адлия вазирлигининг 2006 йил 22 апрелдаги 10-сонли қарори билан амалга киритилган «Ўзбекистон Республикаси фуқаролари ҳолати далолатномаларини қайд этиш» қондалари ва Адлия вазирлигининг 2006 йил 22 апрелдаги 10-сонли қарори билан амалга киритилган «Ўзбекистон Республикаси фуқаролари ҳолати далолатномаларини қайд этиш» қондалари билан таъминланган ҳақидаги ариза бола туғилган кундан бошлаб бир ой мuddат ичнда берилиши зарурлиги ўқитилган. Бирок текшириш жараёнида баъзи соғлиқни сақлаш бўлимлари ходимларининг масъулиятсизлиги оқибатида айрим фуқаролар туғилганини қайд этириши учун бир неча ой, ҳатто йиллар ўтиб муҳражат этгани маълум бўлди. Фаргона шаҳар 1-сонли ФХДЭ бўлимига 100 нафар, Қува туман ФХДЭ бўлимига 200 нафар, Олтириқ туман ФХДЭ бўлимига 254 нафар фуқаро туғилганини қайд қилиш учун белгиланган бир ойлик мuddатни ўқазиб муҳражат этишган. Энг аниқ нарҳиси, 2006 йилда вилоят бўлимига 200 та туғилган бир йилдан кейин қайд этилган. Бу 2005 йилга нисбатан 21 тага кўп, демакдир.

Фуқаролик ҳолати далолатномаларининг ёзилиши фуқароларнинг ҳуқуқ ва бурчлари юзага келишига сабаб бўлибгина қолмай, улар давлат ва жамиятнинг иқтисодий иссиқлиги ривожланиши учун ташкил этиш йўлидаги статистик ҳужжат ҳамдир. Шу боли, аниқсиз, туғилганликни ўз вақтида қайд этишни таъминлаш давлат аҳамиятига молик иш ҳисобланади.

Текшириш натижасида яна шу нарса аён бўлдики, ФХДЭ бўлимларида ёлғиз она сифатида қайд қилинганларнинг ҳаммаси ҳам ёлғиз она бўлиб чиқмади. Турғориги, уларнинг аксарияти никоҳини ўз вақтида қайд этирмастан, шаръий никоҳ асосида турмуш қўрган аёллар экан. Бу эса, айрим шарият пешволарининг никоҳ тузилгани ҳақидаги гувоҳномани сўрамай туриб, никоҳни ўқиб қўришари тўғри бўлишига шубҳа қўришарди. Натижада ёлғиз онанинг аризаси бўйича туғилганликни қайд қилиш 2006 йилда 2005 йилга нисбатан Кувасти шайрида 5 та, Фаргона шаҳри ва Даянгра туманида 11 та, Ўзбекистон туманида 13 та, Учқўрғи туманида 15 та ҳамда Бувайда туманида 49 тага ортиб кетган.

Никоҳланувчиларнинг тиббий қўриқдан буйин тўлаётганлари ҳам шаръий никоҳ асосида осонгина оила қуриб олишларига сабаб бўлмоқда. Натижада оталиқни белгиллаш ҳолатлари қўйиб кетяпти. Таҳлилларга назар ташласак, 2005 йилда вилоят бўлимига 25.533 та никоҳга кириш ҳақида ариза берилгани ҳолда 21.105 та никоҳ қайд қилинган. 2006 йилда эса 29.946 та ариза тушган бўлиб, шундан 22.882 та никоҳ расмийлаштирилган. Маълум бўлишича, аризани беришга бериб, никоҳни расмийлаштиришга келмаган ёшларнинг аксарияти диний расм-рўсулларга биноан турмуш қўришган. Бунинг оқибатида 2006 йилда 2005 йилга нисбатан 513 дан ортиқ оталиқ белгиланган.

Оила кодексининг 13-моддасида: «**Диний расм-рўсулларга биноан тузилган никоҳ ҳуқуқий аҳамиятга эга эмас**», деб белгиланган. Шунингдек, Ўзбекистон Мусулмонлари идораси раисининг 1997 йил 3 мартдаги «Шаръий никоҳдан ўтиш одоблари ҳақида»ги Фатвоасида ҳам «ФХДЭ идоралари томонидан берилган гувоҳнома қўриқланган тақдирдагина шаръий никоҳ ўқилиши», дея имом-хатибларга қўрсатма берилган. Бирок айрим имом-хатиблар бу борада на қонунларга ва на диний идоранинг фатвоасига бўйсунмапти. Ахир, шаръий никоҳ келусидан фарзандларнинг ҳақ-ҳуқуқларини қопқотилай олмайди-ку.

Шулардан келиб чиққан ҳолда, вилоят адлия бошқармаси вилоят соғлиқни сақлаш бошқармаси болиши Ш.Хусанов ва Ўзбекистон Мусулмонлари идорасининг вилоятдаги вакили С.Норматов номига аниқланган қонунбузилиш ҳолатларини бартаф этиш, уларга йўл қўйган ходимлар ва имом-хатибларни вазифасидан озод қилишгача бўлган интизомий жазо қўриш юзасидан тақдирнома киритди.

Зотан, бош Қоммунизмнинг 63-моддасида таъкидланганидек, «**Оила жамиятнинг асосий бўғинидир ҳамда давлат ва жамият муҳофазасида бўлиш ҳуқуқига эга**» экан, оилаларнинг юзага келишида, уларни мустаҳкамлашда қонунийликни таъминлаш нафақат эр-хотин ёки бошқа оила аъзоларининг шахсий иши, балки мамлакат тараққиётининг муҳим омилли ҳамдир.

Искандар АТАХУЖАЕВ, Фаргона вилоят адлия бошқармаси болиши

Table with 2 columns: Author (Бош мухаррир вазифининг бажарувчи: Бобомурод РАЙИМОВ) and Content (Тажрибтаги юборилган қўйилмалар агарларга қайтарилмайди...)

Qilmish-qidirmish «Хотамтой» раис

Фельетон ўрнида

Эрталаб шихонасига келган Исмоил Бозорович ходимлар билан наридан-бери қўришди-да, бош хисобчи Эшмухаммад Хусановичи кузурга қорлаб:
— Ука, бир иш қилсак. Хизмат машинаси — «Нексия»ни ходимимиз О.Абдурусулвовага 995 минг 767 сўмга сотиш тўғрисида фармойиш чиқаринг, — деди.
Бу гапдан бош хисобчи ажабланди:
— Расис ака, ахир, «Нексия» «Матбуотмарказ» масъулияти чекланган жамият ҳисобида турибди. Бунига устига, сиз айтган сўмдада эмас, балки 6 миллион 335 минг 900 сўмга нарҳланган-ку!
— Ука, бир кун бўлса ҳам бу идоранинг раиси менман. Топшириқни бажаринг! Вақти келса жаобини ўзим бераман. Гилам сотсанг қўшингни сот, бир четиди ўзинг ҳам ўтирсан, деган гапни эшитмагансизми? Абдурусулвоқ уч йиллардан буюн шу қорхонада ишлаб келаяпти. Эртага ундан керак бўлиб қолса, йўқ демас. Биратўла ундан ойлик иш ҳақи қарзларинг ҳам қўтулайми.

— Гапнингиз тўғри-ю, лекин Абдурусулловдан қарзимиз бор-йўғи 900 миңдан ошди. Қолаверса, 6 миллиондан ошди турадиган машинани арзон гаровга бериб юборсак, эрта суриштириб қолса нима деймиз? — яна эътироз билдирди хисобчи.
— Менга қаранг, гапни болалатмай, топшириқни бажаринг. Тушунарлими! — Овозини кўтариб ўшқирди раис.
«Сурхон-Арктика» МЧЖ раиси Исмоил Пулатовнинг ҳотамтойи туғайли «Матбуотмарказ» МЧЖга қарашли 6 миллион 335 минг 900 сўмлик «Нексия» русулли машина 2004 йил 13 январдаги 6-сонли фармойиш билан шу қорхонанинг собиқ ходими О.Абдурусулвовага атиги 995 минг 767 сўмга сотиб юборилди. Эҳтимол, машина эскириб қолгандир, дерсиз. Афсуски, бундай эма. Машина 2001 йилда ишлаб чиқарилган, техник ҳолати соқ. Мабо-до, машина раиснинг шахсий мулки бўлгани-да-ку, бу нарҳда мижозни эшигига ҳам йўлатмади. Бир балоси бўлмаса, шудорда қуйруқ на қилур, деб шуни айтишлар керак-да.

Лулидан ботир чикса, чодиряга ўт қўрқан. 2004 йилнинг 25 июнида «Сурхон-Арктика» МЧЖ раиси лавосига ўтирган Исмоил Пулатов босар-тусарини билмай қолди. Қорхонада савдо-сотикчи ривожлантириш, унинг иқтисодини тиклаш ўрнига қинғир йўл тулди. Бош хисобчи Э.Хусановни унга ҳамтовоқ қилиб олиб, ҳеч қандай махсус рўхсатномасиз Вазирлар Маҳкамасининг «**Аҳоли билан нақд савдо ишларини аналга оширишда назорат касса машиналарини мажбурий қўллаш тўғрисида**» ги ва «**Нақд пул маблағларини банкдан ташқари айланишида**» ги қарорлари талабларига зид равишда чакана ва улғуржи савдо қилишга мўжасидан кетди. Оқибатда икки йил давомида чакана савдодан тушган 34.543.300 сўм нақд пулинг 22 миллион 661 минг сўмдан қўпроғини банкка топширмай, амалдаги қонун талабларини қўпол равишда буюди.

Раиснинг ноқонуний ишларида шерик бўлган бош хисобчи Э.Хусанов ҳам балкининг боши интилган томонга думи сифатида силкиниб бораверди. Термиз шаҳар солиқ инспекциясига топширилган молиявий хисоботларни сохташтиради. Бунинг натижасида «Сурхон-Арктика» МЧЖи пенсия жағмармасидан 70.100, сўм йўл фондида 100.700, сўм ялпи даромад солиғида 100.675, сўм пенсия

фондида 173.200, сўм хуллас, жами 2 миллион 487 минг 875 сўм миқдорда давлат солиғи ва бошқа мажбурий тўловларни тўлашдан қасддан буйин товлал, давлатга кўп миқдорда зарар етказди.
Қонунбузарликлар кун сайин авж олаётганидан хавотирланган бош хисобчи Э.Хусанов раис И.Пулатовга хавотирини айтмай илоҳи йўқ эди.
— Расис бобо, эртага текширувчилар келса, бошимиз балага қолади. Сиримиз ошқор бўлса нима қиламиз? — деди у ичидидаги сирини ҳамтовогодан яширмай.
— Э ука, хали ҳам гўрсиз-да, гўр. Мевасини десанг, гулини асра, дейишган. Шунга ҳам қўрқиб юрибсизми? Керак бўлса, қисоботларнинг бир қисмини гўмдон қилиб. Бешинг боши бўлгунча, олтининг оёғи бўлинг, ука.
Бошлиқнинг измига бўйсунинг, хисобчи ака. Миямиз ҳам савдоси бор жойингиз, гафвоси кўп бўлади, дея 2003 ва 2004 йилдаги 2 йиллик савдо ва бошқа молиявий фаолиятларга тегишли бухгалтерия қирим-чиқимига доир ва бошқа ҳужжатларни гўмдон қилди.
2004 йил 22 сентябрь кўни «Савдогарбанк»нинг вилоят бўлими билан тузилган шартнома асосан, йиллик 26 фоиз устима билан аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган талабини қондирш учун 17 миллион 700 минг сўмлик кредит маблағи олинди. Бошлиқ ва хисобчи ақратилган кредитни жиғилдонларига уриш мақсадида «Ушор» хусусий фирмаси, «Матбуот савдо» худудий акциядорлик компанияси, «Найтон-Сурхон» хусусий қорхоналарига бўлиб-булиб ўтказиб юборишди. Бу қорхоналардан бўлган озиқ-овқат маҳсулотларини нақд пулга сотишди-ю, бироқ кредит фози ва қарзини қайтарш кераклигини унути қўйишди.
«Савдогарбанк» масъуллари бир неча бор «Сурхон-Арктика» МЧЖ раиси ва бош хисобчининг банкдан олинган кредит маблағларини қайтарши тўғрисида оғохлантиришди. Аммо МЧЖдан нақот бўлмагач, иш вилоят ҳўжжали судида қўриб қилқиладиган бўлди. Суд 17.700.000 сўм кредит маблағи, 4 миллион 765 минг сўмлик кредит фозиини ундирши тўғрисида ҳал қилур қарорини чиқарди. Аммо МЧЖнинг ҳисобида бунча маблағ йўқлиги боис қорхонага қарашли барча мол-мулк суд ижрочилари томонидан хатланди.

Хуллас, раис ҳамтового бўлиш бош хисобчи билан ўзаро тил бириктириб, туғпа-туғуз бир қорхонани ноқор аҳолига солиқ қўйишди.
Дарё тошса урдақа не гам, қабилида иш тутган МЧЖ раиси Исмоил Пулатов ва бош хисобчи Эшмухаммад Хусановлар судда қилмишлари учун жаоб беришди. Жиноят ишлари бўйича Термиз шаҳар суди уларга қилмишларига яраша жазо қораларини қўллаш тўғрисида ҳукм чиқарди. Дарвоқе, ўша «Нексия» машинасини сотиб, «Матбуот марказ» МЧЖга қайтарилган 6 миллион 335 минг 900 сўмлик моддий зарар ҳам улардан солидар тартибда ундириладиган бўлди.
Илҳом ЗУХУРОВ, ҳуқуқшунос, Собир ЕДИКОВ, «Инсон ва қонун» муҳбири

Turmush chorrhalarida

Ота меҳри

(Давоми. Боши ўтган сонда)

Тонгги ибодатини қилиб чиқиб, кампирнинг ҳовли йиғиштираётганини кўрди. Негадир хўрлиги келди. Бўзига нимадир тиқилди. Агар шу пайтада келини чиқиб қолмаганда, кампирдан қўёшини яшириб ўтирмаган бўларди. Унинг бир-бирига қарама-қарши фикрларини сочлари ачинаддай тўзиб ётган келининг беёким (бу ҳам Раҳим муаллимнинг назарида) овози бўлди:
— Вой, ойхои! Нима қиляпсиз? Хали йиғиштиришга келишад. Овора бўлманг...

Чол-кампир яна кечаси тунанган хоналарига чиқибди.
— Бор ўлгини уйғотиб кел!
Бу энди Раҳим муаллимнинг буйруғи эди. Чоли бу оҳангда гапирганда унинг сўзини икки қилиш қандай оқибатларга олиб келишини кампир яхши биларди. Шунинг учун ҳам индамай чиқиб кетди. Орадан бир чой қайнағулик вақт ўтар-ўтмас, яна жаноза ўқишда ҳам муаммо пайдо бўлар экан...

— Тўхтанг, — деди кутимлаганда «қариндош»им машинасини ортага қайтарганча қўйинди-ю даста 1000 сўмлик чиқариб. — Аввал манави савиларни ҳаққийи эгасига топшириб келайлик! Бўйимизда қарз бўлса, тоқдан ош ўтирмайди! Бундан кейин ойма-ойгина эмас, балки илгаридан тўлаб қўйганим бўлсин!

Қани, азиз ўқучим, «қариндош»им билан бўлган суҳбатимни сизга қандайдир фикр ўқитиб? Эҳтимол, сиз ҳам қарзингизни қийнатмача судрамасдан, ундан ибрат олингиз? Шундай қилсангиз унингиз тиш, қўлингиз тоғирасам, турмушингиз эса янада фаровон бўлиши аниқ.

Тўлқин ЭШБЕК, журналист

орада уларнинг хонасига келини кириб келди. У худди ҳеч нарсадан беҳабардек қайнонасига юзланди.
— Вой, нега нарсаларингизни жойлаштиряпсиз? Ҳозир ўлгингиз қаймоқ олиб келди. Мен пастга чой тайёрлаб қўйдим.

На Раҳим муаллим, на кампир келининг гапига бир оғиз жаоб қайтармадилар. Улар бирин-кетин иккинчи қаваддан тушиб келар экан, пастда ноушуга қилиб ўтирган неваралари салом беришди. Чол уларнинг ҳар бирини алоҳида-алоҳида бағрига босди. Агар бир оғиз гапирса йилгаб юборишини сезгани учун ҳам индамади. Айниқса, катта невараси Салимни қўпроқ қўқоқлаб турди. У худди Қаримнинг ёшлик — бегуборлик пайтига ўхшарди. Раҳим муаллим Салимдан Қаримнинг мўмин-қобил ва самимию диврини қидирди...

Орадан бир йил ўтди. Бу орада Қарим қишлоққа уч-тўрт марта қорди. Ақоликларнинг қўлгини олди. Келин ота-онаси уни кеңир-кеңири Ола-опалар, қариндош-уруғларнинг аралашши ҳам фойда бермади. Раҳим муаллим худди тошга айланиб қолгандек эди. Энди у аввалгидек, тўй-маъракаларга ҳам қикмас, кун-у тун уйда эди. Чолининг феълини билган Ҳанифа хола ҳам ўлгин